ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ p.2
   1.1 PRESENTACIÓ DEL PROJECTE p.3
   1.2 UBICACIÓ DEL MERCAT p.4

2. HISTÒRIA p.7
   2.1 HISTORIA DEL BARRI DE SANTS p.8
   2.2 EVOLUCIÓ DEL BARRI I CRONOLOGIA p.12
   2.3 HISTORIA DELS MERCATS p.13

3. EL MERCAT p.17
   3.1 CRONOLOGIA I HISTÒRIA p.18
   3.2 EL MERCAT p.19
   3.3 L'ARQUITECTE p.20
   3.4 ACCESSIBILITAT p.22
   3.5 ANÀLISI DE L'ESTRUCTURA, INSTAL·LACIONS I SERVEIS p.23
   3.6 AREA D'INFLUÈNCIA DEL MERCAT p.32

4. ARTICLES DE PREMSA p.33

5. PRESA DE DADES p.40
   5.1 ANTECEDENTS p.41
   5.2 COMENÇAMENT p.42
   5.3 PRESA DE DADES. AIXECAMENT p.43
   5.4 FINALITZACIÓ p.46

6. MEMORIA GRÀFICA p.47

7. MEMORIA FOTOGRAFICA p.89

8. ANNEXES p.101

9. CONCLUSIONS p.105

10. AGRAÏMENTS p.107

11. BIBLIOGRAFIA p.109

1.INTRODUCCIO

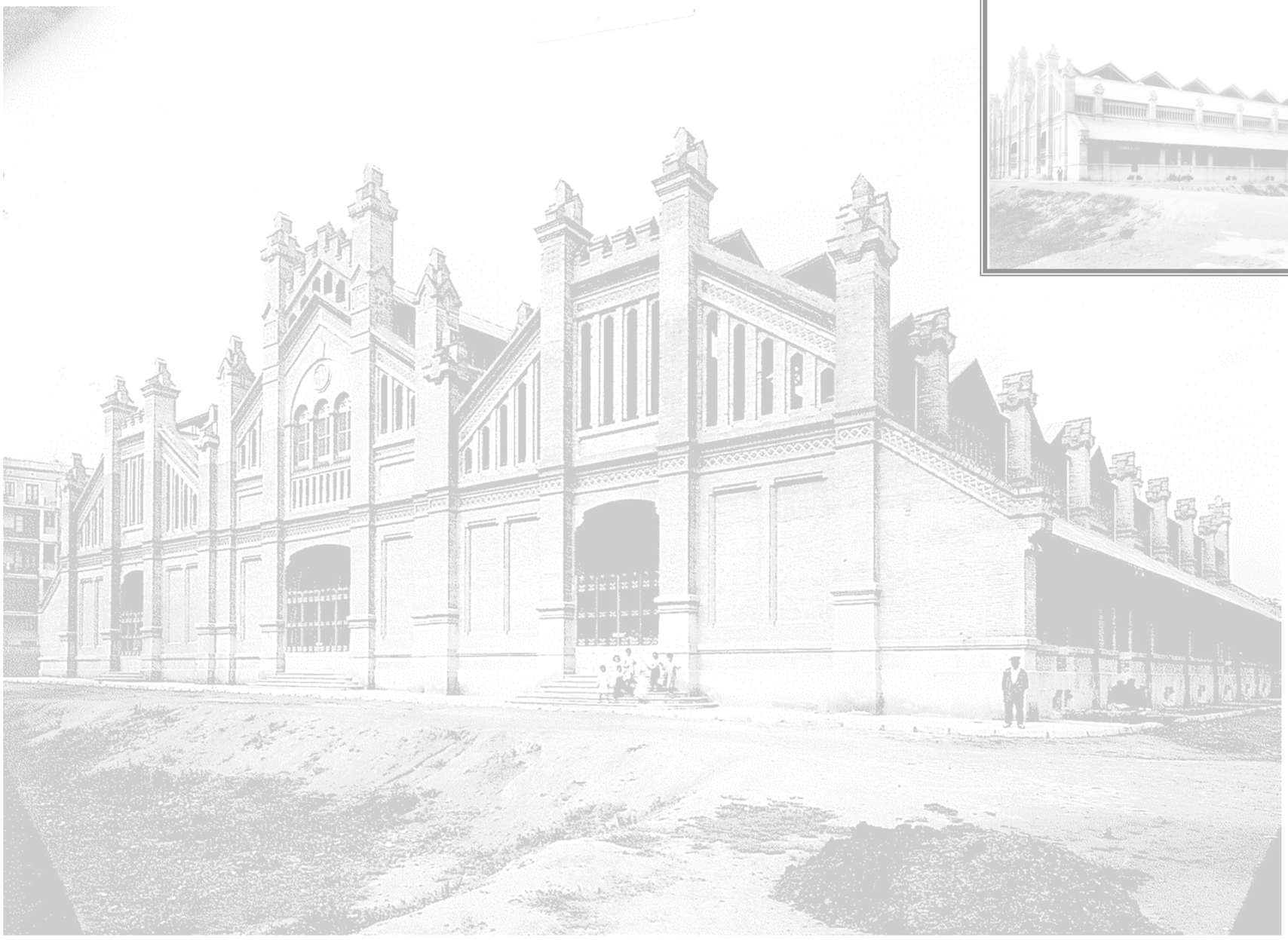

1.1 Presentació del projecte

Els mercats tradicionals d'alimentació constitueixen una fórmula de distribució tan antiga com arrelada i característica de la nostra ciutat. I en concret, el Mercat de Sants, juntament amb altres mercats de Barcelona, són una clara mostra de la importància de l'arquitectura modernista a Barcelona, transportada a l'àmbit de la quotidianitat del dia a dia. També són exemple de la capacitat d'adaptació als temps, mostrant així una evolució en cada època viscuda.

Actualment, poca gent pensa en la importància d'aturar-se a contemplar el mercat, o senzillament d'entrar-hi a comprar; aquest fet ens fa formar part de la seva història, igual que ho han fet totes les generacions anteriors, des dels orígens, on aquell grup de pagesos que s'aplegaven a la plaça d'Osca, segur, no haurien imaginat que avui formarien part del nostre recull històric ni de la memòria del barri.

Per tot plegat, per la importància del modernisme a la ciutat, per la historia que sempre ha envoltat el barri, pel fet nostàlgic de voler formar part d'aquesta petita història, i per l'interès en general que ens va suscitar aquest mercat tant impactant visualment, ens vam decidir a fer-ne el seu modest estudi, posant de manifest la importància arquitectònica i a la vegada estudiant el seu entorn i la seva història.

Així doncs, presentem l'arquitectura i la història del Mercat de Sants.

1.2 Ubicació del Mercat de Sants

El Mercat de Sants, com ja indica el seu propi nom, es troba situat al barri de Sants, dins el districte número 3, el de Sants-Montjuïc. El seu emplaçament és troba entre els carrers de Sant Jordi, Sant Medir, Càceres i Daoiz i Velarde, situat per sota de la Carretera de Sants.

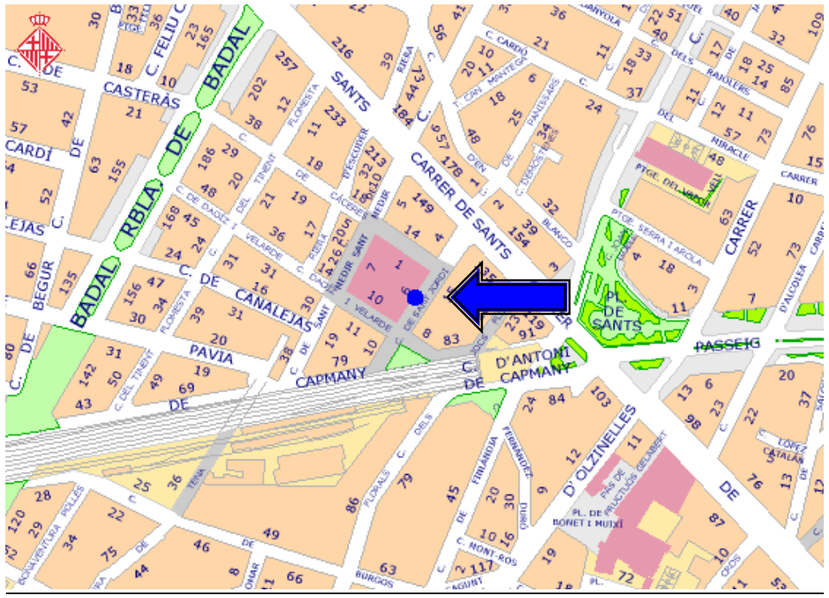

Plànol del barri de Sants

El nucli històric de Sants, situat per sobre de la Gran Via, destaca per ser la part més poblada del districte i la més antiga. El districte, amb una extensió de 2.090 hectàrees, és el més extens de la ciutat i representa quasi una cinquena part del terme municipal. La diversitat social i humana d'aquest districte és el reflexe d'aquesta heterogeneitat del territori. Però si se'n exclou les zones com el port de Barcelona, el polígon industriall de la Zona Franca i bona part de la muntanya de Montjuïc, zones no habitades, ens trobem que l'extensió real del districte és molt inferior.

Actualment el districte està format pels següents barris i zones especials :

- Poble sec

Aquest barri es va començar a formar després de l'enderrocament de les muralles (1854). La ciutat s'ampliava fora de l'antic perímetre cap a les vessants de la muntanya de Montjuïc.

- La Marina del Prat Vermell

Barri de nova creació, que es construirà en el Prat Vermell, nom que rebien els camps d'aquest sector baix de la Marina de Sants.

- La Marina de Port

Barri que havia estat un espai agrícola de secà i més tard de regadiu, organitzat entorn el passeig de la zona Franca.

- La Font de la Guatlla

Barri de dimensions reduïdes, entre la muntanya de Montjuïc i la Gran Via. L'edifici més significatiu és la fàbira Casarramona, també d'estil modernista.

- Hostafrancs

És el barri més proper a la plaça d'Espanya. Des dels seus inicis a mitjans del segle XIX, ha estat un barri de serveis i comenrcial.

- La Bordeta

Barri que va néixer al llarg de la carretera de Barcelona a Sant Boi de Llobregat, en la zona compresa entre Hostafrancs i l'Hospitalet de Llobregat.

- Sants - Badal

El barri de Sants - Badal era, en orígen, l'extrem més occidental de Sants, però n'ha estat força deslligat durant molts anys.

- Sants

Sants és el nucli de població més important i el barri més extens i més antic del districte al qual dóna nom

- Parc de Montjuïc

Zona que no pertany a cap barri i que es denomina com a “zona especial”, és un gran pulmó verd, pel districte i la ciutat.

- Zona Franca - Port

És un gran espai d'activitats industrials i logístiques, sense presència de sectors residencials, que no és considera com a barri perque no té població

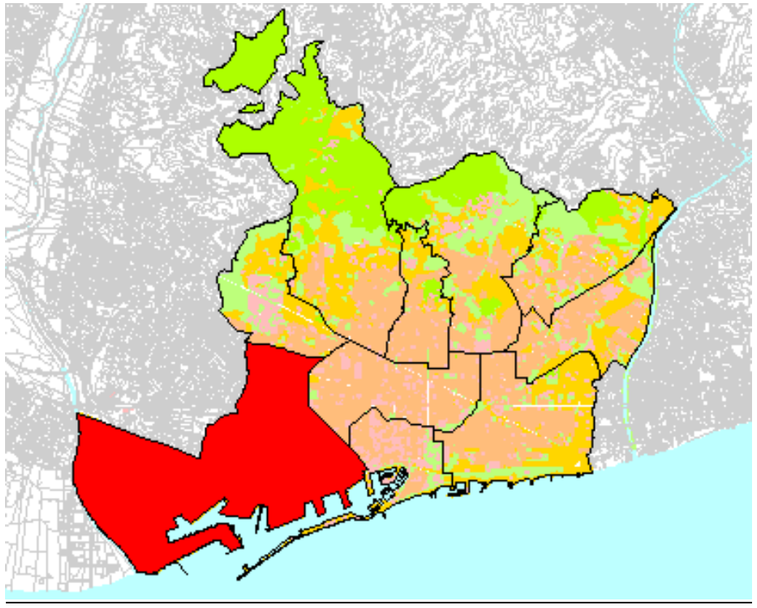

Situació del districte de Sants-Montjuïc dins de la ciutat

Plànol del districte de Sants-Montjuïc

Plànol del barri de Sants

2.HISTÒRIA

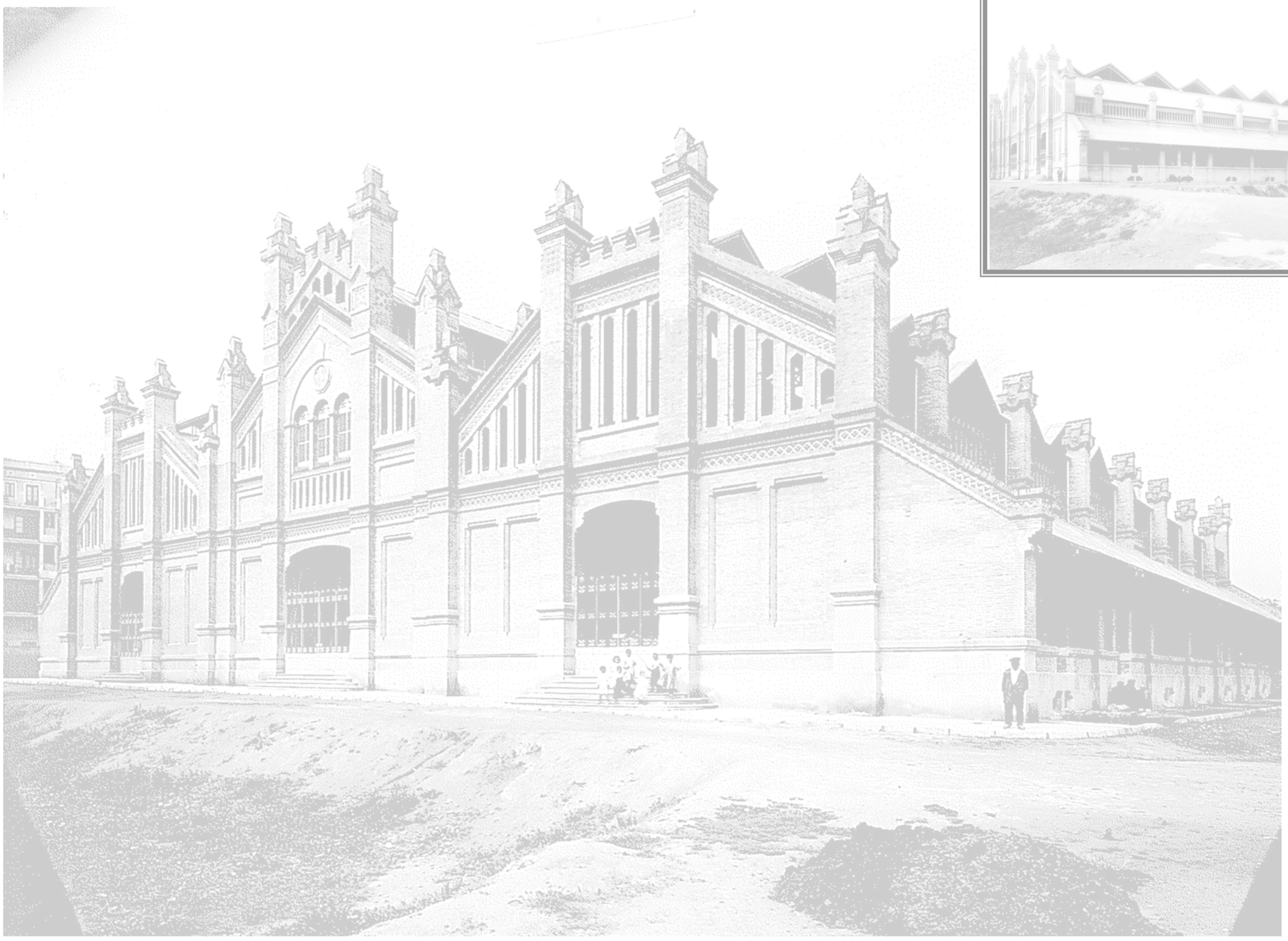

2.1 Història del barri de Sants

- *Els orígens*

Sants és el nucli de població més important, i el barri més extens i més antic del districte. La seva superfície és d'unes 187 Ha. Al principi del segle XVIII, els municipis del Pla de Barcelona comencen a adquirir consciència de la seva personalitat, perquè amb el Decret de Nova Planta una part els antics consells parroquials passaren a ser municipis. L'origen de Sants és el d'un camí rural al llarg del camí reial, amb una parròquia dedicada a Sant Bartomeu, sufragaria molts anys de les de Santa Maria dels Reis o del Pi. La construcció de la carretera nova, a finals del segle XVIII, animà el seu ritme econòmic i constructiu. Sants esdevé un lloc de pas inevitable per a les comunicacions de la ciutat de Barcelona amb el sud-oest del país. A l'antiga carretera de València (actual Bordeta) s'havia afegit, amb la construcció del pont del Llobregat a l'alçada de Molins de Rei (1768), la nova carretera de Madrid (actuals carrers de Sants i de la Creu Coberta). Aquesta nova via, d'uns trenta pams d'amplada, es va convertir, amb el pas del temps, en l'eix del creixement urbanístic de Sants. A redós d'aquesta via, i des del primer moment, es van anar establint tant hostals per atendre els viatgers i els carruatges, com magatzems de diferents productes, com ara olis, gra o alcohols.

Blat, vinya, hortalisses i carn van ser producions principals, majoritàriament enfocades al mercat barcelonès, fins la construcció de la carretera nova, a finals del segle XVIII, animà el ritme econòmic i constructiu.

L'establiment de comerços, atrets tant pel gran trànsit de viatgers de la carretera com pels impostos menors que havien de suportar, pel fet que no estava sota la jurisdicció de la capital, es va perllongar fins al suburbi d'Hostafrancs. Aquest suburbi, situat entre la Creu Coberta i la Riera de Magòria, havia estat territori de Sants fins a l'any 1839, en què va ser annexat a Barcelona i es va intercanviar per una franja de terreny, que pertanyia encara a la capital, situat entre el peu de Montjuïc i el límit amb L'Hospitalet, i que va conformar el que seria la Marina de Sants (actual Zona Franca). Aquest aspecte comercial encara és present avui.

- *La revolució industrial de mitjans del segle XIX*

El gran salt endavant, en canvi, es va produir a finals de la primera meitat del segle XIX, quan s'instal·laren els grans vapors, es va realitzar la construcció de la línia ferroviària i la carretera de Sants inicià l'emplaçament de molts sectors comercials que fugien dels impostos de la ciutat de Barcelona.

Un tramvia de cavalls travessa la carretera de Sants pels volts de l'any 1880.

Dues línies de ferrocarril creuaven el terme municipal, l'una travessava el nucli de la població i l'altre, venint des del Prat, creuava la Marina de Sants fins a la seva

estació terminal al port de Barcelona, a l'indret on es trobava la carretera de Can Tunis i la nova urbanització de les Hortes de Sant Bertran. La primera línia a arribar va ser la que cobria el trajecte de Barcelona a Molins de Rei, propietat de la Compañía de los Caminos de Hierro del Centro, i oberta al trànsit el 8 de novembre de 1854. La companyia va establir al terme de Sants dues estacions; una amb aquest nom, on també es van instal.lar tallers de reparació, es va inaugurar el 1855, i un altre, a La Bordeta. El trajecte de la línia es va ampliar el 1859 fins a Martorell, i el 1868 ja va arribar fins a Tarragona. La segona línia, procedent de Vilanova, havia tingut un precedent en el projecte de construcció d'un Tranvía de Barcelona a Villanueva y la Geltrú, presentat a l'Ajuntament de Sants l'any 1872, que no es va arribar a consolidar. El 29 de desembre de 1881 es va posar en funcionament la línia propietat de la Compañía de Valls a Villanueva y Barcelona. Aquestes dues línies van quedar enllaçades en el traçat actual des del 1887. Tanmateix, i des del 1875, es va iniciar una línia regular de tramvia amb animals de tir ("a sang"), que comunicava la Rambla de Barcelona amb Sants. El 1879 l'Ajuntament va concedir l'autorització a la Sociedad Anónima de Tranvías de Barcelona per construir les seves cotxeres a tocar de la carretera de Madrid. El 1894 es va inaugurar la línia de tramvia de Sants al Port pel Paral·lel. Malgrat que l'activitat agrària encara era present a Sants, a la Marina sobretot, on algunes zones s'havien convertit en regadiu des de la construcció del Canal de la Infanta el 1819, al darrer quart del segle XIX, l'activitat majoritària dels habitants era la indústria. Precedits per l'establiment de nombrosos Prats d'Indianes, a la dècada dels quaranta hi van arribar els grans vapors. El primer va ser, l'any 1845, la fàbrica de Güell, Ramis y Cía., coneguda popularment com el Vapor Vell; poc després, el 1849, es va obrir la fàbrica dels Muntadas La España Industrial, que en contraposició amb l'anterior es va anomenar Vapor Nou. A redós d'aquests va sorgir tot un seguit de petits tallers i fàbriques que els feien de suport en l'activitat industrial: Herrería de San José, Fàbrica Cros, Serra y Bertrand, Compañía Colonial... L'any 1880 s'hi va instal.lar la fàbrica de Joan Batlló, coneguda com "Can Batlló", que va esmorteir l'empenta el 1890 del Vapor Vell, fugint de l'activisme obrer i amb l'objectiu de mantenir, segons manifestava la mateixa empresa, "el espíritu de tradición que mantiene el respeto a la propiedad", cap a Santa Coloma de Cervelló.

El desenvolupament de la industrialització va provocar l'allau d'onades migratòries a la recerca de treball; així, Sants va passar de tenir una població que no arribava al miler de persones al 1800 a tenir 25.000 habitants el mateix any de l'agregació. Les necessitats d'habitatge i de serveis van fer que s'anessin ocupant les terres existents al voltant del nucli antic: de l'Hort Nou cap a L'Hospitalet, cap a Hostafrancs i Magòria i cap a Les Corts de Sarrià. El 1878 es va inaugurar el nou cementiri, ampliat després el 1886, al terme de L'Hospitalet. **El 1893 van començar els estudis per edificar un nou mercat als terrenys coneguts com l'Hort Nou, ja que l'antic, situat a l'actual plaça d'Osca, disposava d'un espai insuficient.**

Sants era un poble en creixement, bàsicament industrial i, per tant d'obrers, però també de menestrals i comerciants i una part de pagesos, en definitiva, de composició clarament popular. Aquesta població quedava allunyada de la política institucional, bé perquè el sistema les excloïa (sufragi censatari-caciquisme), bé perquè la seva ideologia se centrava en el rebuig del sistema (anarquisme). El rector de la parròquia havia copsat el canvi dels temps des de l'arribada dels vapors: "Me retrahuen tots los nois. Apenas poden treballar van per guañar semanades", i els diumenges només s'hi aplegaven "un centenar á doctrina y encara sols hi van per les estampes y premis quels dono. Desde que hiá vapor non venen la mitat". La vida dels obrers, amb llargues jornades de treball, habitatges menuts i molt sovint insalubres, trobaven tan sols esplai a les tavernes, que esdevenien, així, els centres de reunió. Les dures condicions de vida les va descriure Ildefons Cerdà als seus estudis urbanístics, i , dins de la literatura, les va novel.lar Charles Dickens a l'Anglaterra

victoriana, i un referent més pròxim el constitueixen els textos de l'escriptor de Sants Josep Miracle.

La política dels ajuntaments quedava en mans de les oligarquies, en el cas de Sants, les oligarquies locals, ja que els grans industrials no tenien cap més relació amb el poble que l'emplaçament físic de la seva fàbrica: no solien viure al poble i pagaven les contribucions a Barcelona, ja que hi tenien, majoritàriament, les seves seus socials.

La posició dels prohoms de Sants en relació amb l'agregació a Barcelona es podria qualificar de majoritàriament favorable, si bé sempre la van condicionar a una solució econòmica avantatjosa. Almenys així cal considerar-ho després de votar favorablement per l'agregació dues vegades entre el 1876 i el 1897: la primera, el 1883, i la segona, encara que no va tenir efecte, el 1891. El 1876 la resposta al Govern Civil i a la Diputació dels regidors contrasta amb la que un mes abans, a l'abril, havia decidit l'assemblea d'associats, de caràcter més popular. Aquesta s'havia manifestat per unanimitat "contraria a la agregación", mentre que el consistori deixava oberta una porta a la negociació manifestant que "por de pronto no acepta" i sol·licitant un termini per resoldre "con conocimiento de causa y exponer las razones en pro o en contra del proyecto".

Per tant, el vell nucli rural es va convertir en un suburbi industrial que va fruir durant una cinquantena d'anys d'autonomia municipal fins que el creixement d'aquest juntament amb altres pobles del pla i de la mateixa ciutat provoca que es prengui en consideració la possibilitat d'una política d'annexions. També cal tenir present que el 1859 Barcelona començà l'enderrocament de les muralles i que la construcció de l'Eixample es convertí en un element de pressió per als municipis propers.

Així doncs, fou annexat a Barcelona l'any 1897, juntament amb altres municipis del pla. Malgrat l'annexió, el barri va conservar bona part de les seves característiques de nucli obrer, encara que l'activitat comercial de la carretera va augmentar fins convertir-la en el seu carrer major.

- *L'annexió de Sants a Barcelona*

Partidaris i detractors

El veritable debat entre partidaris i detractors de l'agregació es va produir el 1883. Després de la reunió d'uns delegats de Sants amb Rius i Taulet, d'on en van sortir convençuts —"puede el municipio acordar se solicite de la Superioridad su agregación á la capital"—, es va editar un manifest dirigit als "Habitantes del pueblo de Sans", on els agregacionistes exposaven els seus arguments alhora que refusaven els dels opositors. A la por de desatenció dels interessos dels habitants dels pobles, els agregacionistes hi van oposar el fet que un municipi fort i unificat podia disposar de més recursos per fer front als necessaris serveis urbanístics i socials que l'Ajuntament de Sants, "en completa carència de recursos y con un dèficit considerable", no podia oferir. Quant als immediats perjudicis tributaris que provocarien un increment dels preus dels articles de primera necessitat, hi van oposar el fet que la causa precisament del dèficit era l'establiment de drets de consum baixos, això sí, "atendiendo a la precaria situación de nuestras clases jornaleras", i defensant que a la unificació dels municipis li seguiria una rebaixa general dels drets de consum. En aquesta situació el millor era pactar l'agregació per assolir el que el suburbi barceloní veí d'Hostafrancs, des de la seva creació, havia gaudit —un impost de consum més baix que el de la capital, ja que els burots es van situar just al seu llindar sense afectar-lo. El 9 d'abril de 1883 l'Ajuntament va votar l'agregació amb nou vots favorables i 2.147 signatures; sis en contra i 1.432

signatures; i una abstenció. Només 3.579 signatures sobre un cens de 15.000 habitants. Poc més d'un any després, el 12 de juliol de 1884, el Govern va al.legar defectes de tramitació i va decretar la segregació una altra vegada.

L'estacio de Magòria (1912)

L'agregació per Reial Decret de 20 d'abril de l'any 1897 no va deixar lloc a gaires discussions. A l'Acta Municipal del 16 d'abril encara es recollia una petició "de los gremios de esta población" perquè el consistori s'oposés a l'agregació. Es va decidir nomenar el primer tinent d'alcalde perquè s'entrevistés amb el president del consell de ministres "para recabar la mayor suma de concesiones posibles a favor de los intereses que representaba este pueblo en el caso de efectuarse la agregación". Però no hi va haver més temps per a la negociació. L'acta de la sessió municipal del 20 d'abril de 1897 va quedar sense signar. Una diligència final, datada ja a Barcelona, el 23 d'abril, acreditava "que según manifestación del Sr. Secretario del Ex-Ayuntamiento de Sans el Acta que antecede está sin firmar por no haber llegado el período legal de su aprobación".

- *L'actualitat*

El creixement de Barcelona ha fet cada vegada més central aquella antiga població suburbana i avui l'eix comercial de Creu Coberta-Carretera de Sants és més viu que mai, amb projecció a tota la ciutat i a molts municipis del Baix Llobregat. Les grans reformes urbanes al barri i zones veïnes (estació central Barcelona-Sants -que properament també acollirà l'AVE-), han propiciat la revitalització econòmica basada en un progressiu canvi d'us cap el sector terciari.

2.2 Evolució del barri i cronologia

Finals del S. XVIII	Construcció de la carretera nova
1819	Construcció del canal de la Infanta
1839	El suburbi d'Hostafrancs s'annexa a Barcelona
1845	Construcció de la fàbrica Güell, Ramis i Cia. anomenat Vapor Vell (actual biblioteca del districte)
1849	Construcció del Vapor Nou (actual parc de l'Espanya Industrial)
1854	Arriba la 1ª línia de ferrocarril que uneix Barcelona amb Molins de Rei
1855	S'instal·len els tallers de la companya ferroviària
1859	Barcelona enderroca les muralles de la ciutat antiga
1875	La linia de tramvia amb animals de "tir" uneix Sants amb la Rambla de Barcelona
1878	Es construeix el nou cementiri
1880	Obertura de la fàbrica Joan Batlló, anomenada "Can Batlló"
1886	Ampliació del nou cementiri
1893	Estudis per edificar un nou mercat en els terrenys de l'anomenat "Hort Nou"
1897	Annexió de Sants a la ciutat de Barcelona
1911	Es fa el Congrés de Sants, reunió de la confedereació Regional del Treball de Catalunya. Sorgí el sindicat de la CNT

2.3 Història dels mercats

A la Mediterrània, i al llarg de molts segles, els mercats han viscut, com la gent, a l'aire lliure, i a les parades, els tendals de roba s'hi posaven més per protegir-les dels excessos del sol que de la pluja, gairebé un accident. Possiblement, el principal motiu per cobrir els mercats van ser les queixes del veïnat, tip de les olors, no sempre delicades, de les deixalles, de les baralles habituals entre venedors, dels crits i, en fi, del brogit, que devia ser de tal magnitud que, al nostre país, la frase "Sembla el mercat de Calaf" és l'exemple genuí de la Torre de Babel a la catalana.

Als mercats es parlava a crits, però també a cau d'orella, i abans que existissin els diaris, les ràdios i les televisions, era el lloc més oportú per assabentar-se de tot el que passava a la vila i al món. S'hi treballava, i a vegades també s'hi plaguejava, i tot això va conformar de mica en mica un teixit ple de vida quotidiana, que reflectia el caràcter més viu de la ciutadania. Perquè, a la Mediterrània, els mercats són tant antics com la gent que hi va arribar, i a Barcelona, cruïlla i comunió de camins marítims i terrestres, van agafar una gran embranzida.

- *De l'època Romana al Tercer Mil.leni*

Els primers documents escrits relatius als mercats de Barcelona daten de finals del segle X, tot i que el seu origen podria ser anterior.

L'activitat comercial de Barcelona des de l'època romana ha estat intensa, gràcies a la situació privilegiada de la ciutat, oberta a la Mediterrània, amb un accés marítim fàcil i en confluència amb diferents vies naturals que penetren cap a l'interior de Catalunya. Des d'aquí, es manufacturaven productes de luxe i es donava sortida a gran part de l'excedent agrícola. D'aquesta manera, Barcelona es convertí en el principal centre econòmic i polític del territori català.

El primer mercat obert s'organitzà a l'altra banda de la muralla romana, sobre l'emplaçament actual del plaça de l'Àngel . Així sorgí un barri mercant format per petites parades i botigues especialitzades, tallers o magatzems que s'incrementaren en el decurs dels segles posteriors.

La ciutat es dotà d'altres mercats, que o bé aparegueren en indrets estratègics on l'activitat comercial era més forta, com el Born, o bé en espais no construïts generalment situats extramurs, com és el cas de la Boqueria.

Al Born s'hi celebraven les justes organitzades per la noblesa i també les principals festes religioses i de caràcter més lúdic com el Carnestoltes.

L'evolució d'aquestes places mercats experimentà un gran canvi des de l'edat mitjana fins al segle XIX. D'una banda, es culmina un procés d'especialització i sedentarisme. De l'altra, destacar la importància creixent dels intermediaris, que provocà el relegament dels petits productors mercats a un segon pla. De la mateixa manera, la millora dels mitjans de transport de les mercaderies, juntament amb el creixement de la població, van fer possible l'augment de nombre de productes i les possibilitats d'elecció. D'aquesta manera, s'arriba a un període de transició que comporta un nou concepte del mercat a Catalunya, definit com un emplaçament reservat i cobert.

- *L'arquitectura del ferro i el naixement de l'arquitectura civil.*

La idea d'aquest tipus de mercats sorgeix al segle XIX, en l'època de la divisió social de l'espai i l'adopció dels models urbans més racionals i més ben adaptats al desenvolupament demogràfic i industrial.

Els mercats coberts concebuts durant aquest segle uneixen l'estructura metàl·lica amb el vidre, donant així una falsa impressió de transparència.

Mercat de Sant Antoni

Mercat de la Boqueria

Mercat del Born

A causa de la seva proporció monumental i la seva disposició interior elevada, aquests mercats atorguen als barris on s'instal·len una gran solemnitat.

El primer mercat cobert de Barcelona va ser el de Santa Caterina , les obres del qual van començar a l'any 1844. Tal com passà amb altres mercats, el de Santa Caterina es construí sobre l'emplaçament d'un antic convent o església. La tradició popular va passar a denominar els nous mercats amb el nom del convent o església sobre el qual estava edificat (Santa Caterina, Sant Josep).

El Born va ser el primer mercat de la ciutat de Barcelona que s'inspirava en una concepció modernista, concebut en metall i vidre a l'antiga plaça mercant medieval que porta el seu nom. Més tard, en 1875, es va inaugurar un mercat del mateix estil a Gràcia, que va rebre el nom de Mercat de la Llibertat, símbol de la sublevació d'aquell poble veí de Barcelona contra el govern del general Prim el 1870.

L'evolució d'aquestes places mercats experimentà un gran canvi des de l'edat mitjana fins al segle XIX. D'una banda, es culmina un procés d'especialització i sedentarisme. De l'altra, destacar la importància creixent dels intermediaris, que provocà el relegament dels petits productors mercats a un segon pla. De la mateixa manera, la millora dels mitjans de transport de les mercaderies, juntament amb el creixement de la població, van fer possible l'augment de nombre de productes i les possibilitats d'elecció. D'aquesta manera, s'arriba a un període de transició que comporta un nou concepte del mercat a Catalunya, definit com un emplaçament reservat i cobert.

- *La configuració d'una xarxa de 40 mercats municipals.*

El moviment iniciat pels mercats de la Llibertat i del Born confirmarà la construcció dels mercats posteriors: el de Sant Antoni (1882), el de la Barceloneta (1884), el de la Concepció o el d'Hostafrancs (1888), el del Clot i el del Poblenou (1889) i, també a Gràcia, el de l'Abaceria (1892).

El mercat cobert de Sant Josep o Boqueria posà la seva primera pedra el 1840, però la seva inauguració serà en 1914.

A causa de la seva proporció monumental i la seva disposició interior elevada, aquests mercats atorguen als barris on s'instal·len una gran solemnitat.

Cadascun d'aquests mercats ajudaren a estructurar el barri o el poble on se situaven. Les funcions comercials es desenvolupen de manera ordenada en una zona al voltant de la qual es troben els habitatges.

Els mercats que es construeixen durant els primers anys d'aquests segle són tots coberts, un model que han seguit tots els mercats projectats durant aquest segle. Els diferents municipis de la rodalia i el pla que els incorporava a Barcelona des de mitjans del segle XIX fins els anys 20 del s. XX –Sants (1913), Sant Andreu (1923), Sarrià (1911)– disposaven també de mercats públics, construïts en un procés similar als de la ciutat.

Durant els anys quaranta i cinquanta, es construiran diferents mercats de nova planta sobre solars tradicionalment s'exercia la venda a l'aire lliure (Sagrada Família, Horta, Guinardó). A les dècades dels anys 60 i 70 , coincidint amb el creixement demogràfic

de la ciutat els barris vells comencem a densificar-se mentre en sorgeixen d'altres nous. És en aquest moment quan naixeran 18 nous mercats situats en els nous barris de la perifèria.

- *Els orígens de l'actuació municipal en el món dels mercats.*

Des de l'Edat Mitjana, els municipis han tingut i han exercit un ampli ventall de competències en matèria de proveïments. En el seu origen més remot, aquestes competències es fonamentaven en la necessitat d'assegurar l'arribada i distribució més elementals dels aliments a les ciutats. Només cal recordar, en aquest sentit, les competències que l'Ajuntament de Barcelona tenia sobre "carrers" distribuïts arreu de Catalunya, per tal de garantir l'arribada de blat a la ciutat comtal.

Amb el temps, aquesta competència va completar-se en una doble direcció. Per una banda, els ajuntaments vetllaven per les condicions sanitàries dels aliments que s'oferien en els mercats. Per altra, controlaven l'accés de les mercaderies a la ciutat per tal de recaptar els impostos sobre consums.

A les grans ciutats -i en el cas de Barcelona aquest fet ha esdevingut paradigmàtic, aquesta competència legal i aquestes activitats han acabat configurant espais físics propis: els mercats municipals. Primer com a recintes a l'aire lliure i després amb estructures cobertes, els mercats municipals han permès, històricament, que l'Ajuntament assegurés un proveïment alimentari als ciutadans de Barcelona en bones condicions sanitàries i de preu.

Amb el pas dels anys, el creixement econòmic i el desenvolupament de les activitats comercials de tot tipus ha permès que el centre d'interès de les actuacions municipals en aquest sector es desplacés de la necessitat d'assegurar el proveïment d'aliments al fet de vetllar pels drets dels ciutadans com a consumidors.

En un primer moment, el compromís municipal en defensa dels drets dels consumidors va començar molt centrat en el sector més delicat: els productes d'alimentació. El control sanitari dels aliments, les campanyes de caire informatiu sobre el valor nutritiu, les formes de consum i assegurar un nivell de preu competitiu i avantatjós dels productes alimentaris, van ser les primeres línies d'actuació en aquest camp: en aquest sentit, els mercats municipals permetien una intervenció més fàcil de l'Ajuntament. L'extensió de les activitats comercials alimentàries fora dels mercats i el creixement de la preocupació per les condicions del consum a tots els sectors són l'origen d'una política municipal del consum d'abast molt més àmplia.

- *Els mercats davant dels nous reptes de s XXI.*

Des de començaments dels 90, l'Ajuntament ha impulsat una política de modernització comercial d'aquests centres per tal d'adequar-los als nous reptes de futur. En aquest context, els mercats de la Sagrada Família, Clot, Concepció, Lesseps, Santa Caterina, Boqueria han viscut un procés de renovació integral de les seves estructures tant físiques com comercials. A l'hora que també s'han fet gran nombre intervencions a la gran majoria de mercats. Aquestes intervencions han millorat substancialment les estructures físiques i l'oferta comercial d'aquests centres, amb la incorporació de nous serveis als ciutadans (serveis de caixer automàtics, aparcaments per a clients, repartiment a domicili, noves denominacions com autoserveis.

3.EL MERCAT

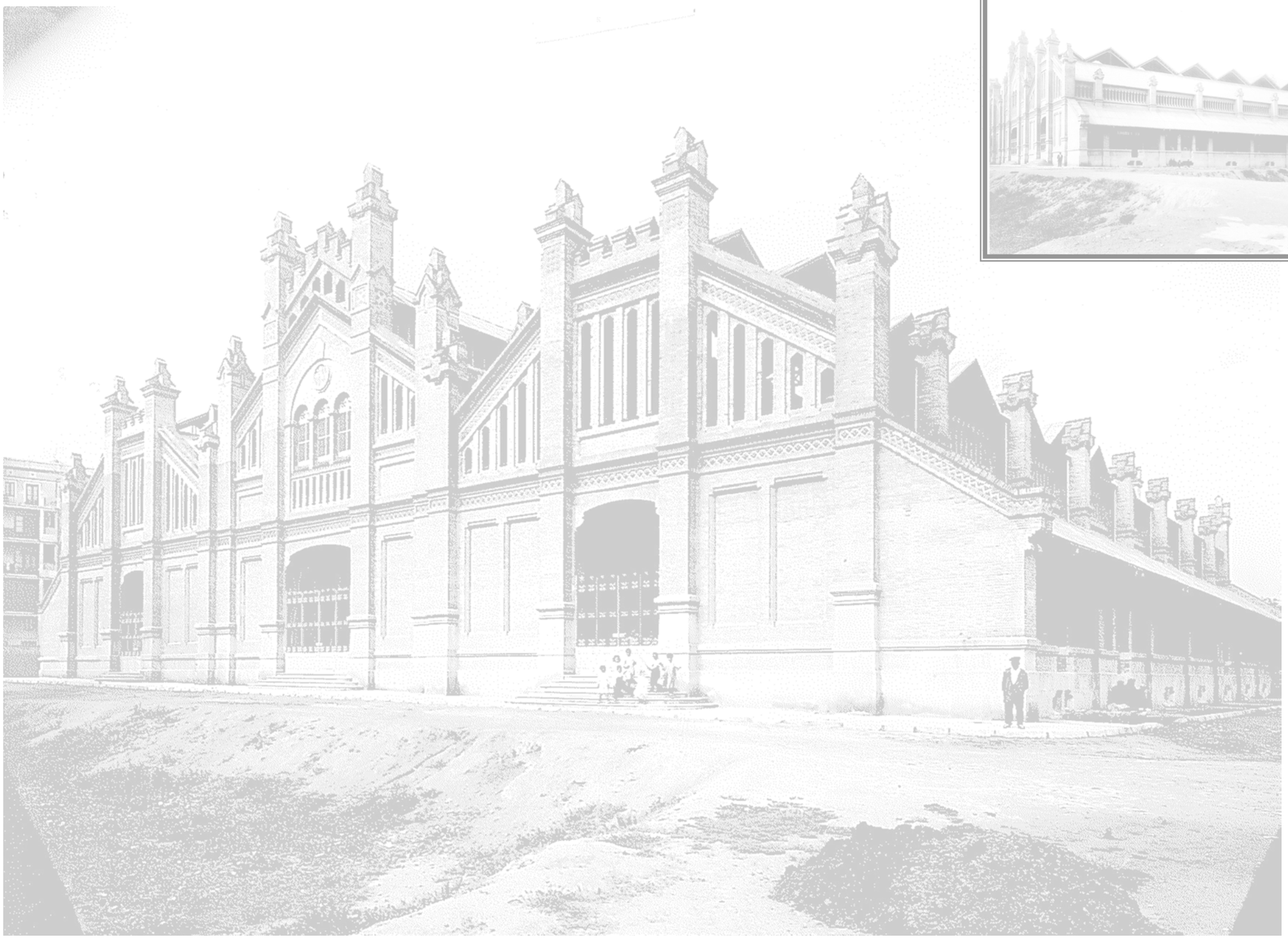

3.1 Cronologia i història

El mercat de Sants, situat dins el barri del mateix nom, al Districte de Sants-Montjuic, i és un del mercats emblemàtics de la xarxa.

Els orígens del mercat de Sants es remunten a la seva situació al carrer de Sant Crist, a l'antiga carretera, on s'instal·laven parades provisionals sense estructura fixa.

Posteriorment, es tenen notícies del 1876 d'un petit mercat anomenat d'Osca, en uns terrenys cedits per la família Salat, on els pagesos anaven a vendre les seves collites.

Degut a l'agregació de l'antic municipi independent de Sants a Barcelona definitivament l'any 1897 i amb el conseqüent l'augment de la població del barri, el 1893 van començar els estudis per edificar un nou mercat als terrenys coneguts com l'Hort Nou, a l'illa tancada pels carrers Sant Jordi, Sant Medir, Càceres i Daoiz, ja que l'antic, situat a l'actual plaça d'Osca, disposava d'un espai insuficient.

El mercat actual va ser construït per l'arquitecte Falqués i Urpí i inaugurat el 1913.

Plaça d'Osca actualment

3.2 El Mercat

L'edifici, és de planta quasi rectangular i d'estil modernista. Té una superfície d'aproximadament 4.500 m2. L'estructura vertical és de fàbrica, de maó ceràmic, i els tancaments són d'obra vista amb aplacats ceràmics. La teulada queda resolta amb encavalcades de ferro i xapa ondulada de fibrociment com a cobertura, i per la part interior queda revestida de plaquetes de fusta, les quals es troben en molt mal estat.

El paviment de la totalitat de passadissos de planta baixa és de terratzo, mentre que cada parada té com a base una solera de formigó a la que cada comerciant a afegit, o no, una rajola de gres. En el soterrani trobem una solera de formigó en tota la seva superfície.

Pel que fa a les instal·lacions, la xarxa d'aigua és aèria, per sobre de les parades. La xarxa elèctrica es reparteix mitjançant safates metàl·liques repartides per tot el mercat. No hi ha cap sistema de detecció d'incendis , i només trobem uns quants extintors repartits pel mercat com a mètode contraincendis. La il·luminació és insuficient tant interiorment, on hi manca l'entrada de llum natural i l'artificial és escassa, com exteriorment, ja que de nit el mercat i el seu entorn proper resta molt fosc. Al soterrani trobem una xarxa de conductes de ventilació que està fora de servei.

Els accessos tan per a vehicles com per a vianants i compradors, no són adequats, ja que els carrers del voltant són estrets i la majoria de portes d'accés tenen escales. Les zones de càrrega i descàrrega del mercat estan situades fora d'ell i com estan fent obres a la zona algunes d'elles han quedat inutilitzades.

Reformes que s'han realitzat:

1990: Reforma estructural
1991: Tasques de manteniment general
1996: Reforma estructural
1997: Reforma i remodelació de la xarxa d'inastal·lacions i locals tècnics

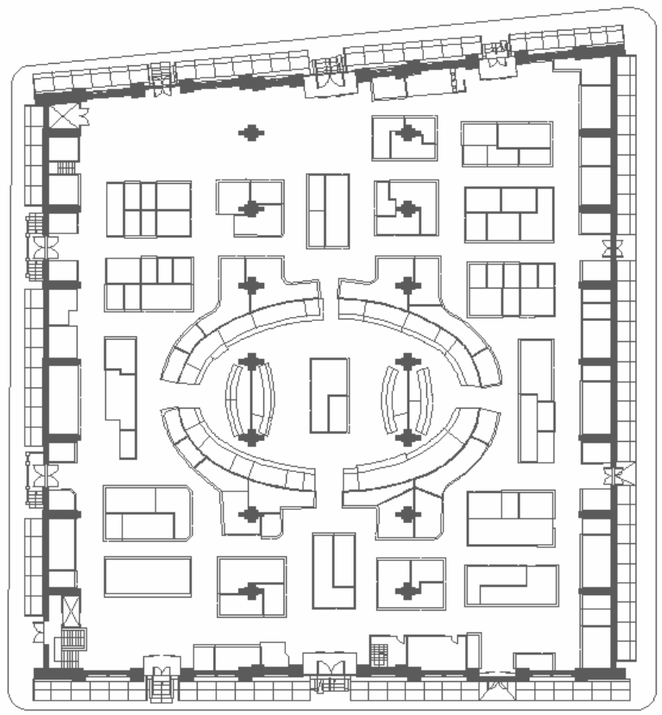

3.3 L'arquitecte

Pere Falqués i Urpí, va néixer a Sant Andreu de Palomar (Barcelona) l'any 1850 en el si d'una arrelada família andreuenca. El seu pare era mestre i empresari d'obres. Constructor de la casa pairal de can Tacon. Anys després esdevingué el primer teatre de la població, convertint-se a inicis del segle XX en el cinema " El Recreo" i la resta de l'edifici en els desapareguts Catalanistes. També fou obra del seu pare, la fàbrica industrial La Farinera Barcelonesa, a la Sagrera. De ben jove son pare l'introdueix en el món de la construcció realitzant tasques de paleta. Paral·lelament a la feina de manobre estudià la carrera d'arquitectura a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona.

Més tard emprèn el viatge a Madrid per a seguir els cursos d'arquitectura, on obtingué el títol d'arquitecte l'any 1873. Durant la seva estada a la capital de l'estat agafa un tifus. Estant en llit i lluny dels companys d'estudi, per por agafar contagi, en Pere Falqués fou recolzat per l'amic i arquitecte com ell en Lluís Domènec i Montaner.

En retornar a Sant Andreu de Palomar reprengué l'ofici de constructor. La primera obra seva reconeguda és la capella neogòtica de la masia de les Carasses – avui escola Ignasi Iglésias. Es casà amb la filla del propietari del Vapor del Fil, Ferran Puig. El 29 d'abril de 1879 obtingué el càrrec d'arquitecte municipal de Sant Andreu de Palomar. Fou el constructor i dissenyador de la nova església parroquial de Sant Andreu de Palomar, amb el presbiteri, cúpula, sagristia, el creuer i l'altar major, obres que serien beneïdes el 1882. El 1887 guanyà el concurs per dissenyar la nova plaça de Catalunya, tot i això per les fortes crítiques rebudes fou desestimada la seva opció.

El càrrec municipal l'exercí fins el 26 d'agost de 1882, en haver de renunciar per l'enfonsament de la primitiva cúpula de l'actual Parròquia de Sant Andreu, dissenyada i construïda per ell. De la caiguda de la cúpula en resultaren mortes diverses persones.

A la vegada, va dissenyar diversos fanals en ferro com les del passeig Lluís Companys, la Avinguda Gaudí i les mes conegudes del Passeig de Gracia, amb els seus bancs inclosos de "trencadís" (mosaic de petites peces de ceràmica molt utilitzat durant el modernisme català).

L'any 1889 va aconseguir la plaça d'arquitecte municipal de Barcelona, guanyant-la al que poc després seria primera figura del modernisme, Lluís Domènech i Muntaner, càrrec que va exercir fins el 1914. En la seva etapa d'arquitecte municipal va realitzar notables obres, com el plànol topogràfic de la ciutat, reformes del Gran Teatre del Liceu, la Tinència de l'Alcaldia dels carrers Bruc/Aragó, va treballar també en la reorganització del parc de la Ciutadella.

Obres més importants:

- Iglesia Sant Andreu de Palomar (1881)
- Torre Macosa (1882)
- Torre de les Aigües de la fàbrica Can Girona (1883)
- Dos palaus de l'Exposició Universal de Barcelona (1888)
- Tinència de l'Alcaldia dels carrers Bruc/Aragó (1893)
- Hidroeléctrica de Cataluña (1897-99)
- Monument al polític Rius i Taulet – Passeig Lluís Companys (1901)
- Monument al dramaturg Pitarra (1906)
- Fenals del Passeig de Gràcia (1906)
- Casa Bonaventura Ferrer (1905-06)
- Monumento a Pitarra (1907)
- Instituto J. M. Zafra (1911)
- Casa de la Lactància (1913)
- Mercado de Sants (1913)

- Compañía de Aguas de Montcada (1915)
- Adaptació de l'antic Arsenal del parc de la Ciutadella com a seu del Museu d'Art Modern (1915).

Va ser president de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya des de 1899 a 1900.

Va morir el 1916 a Barcelona.

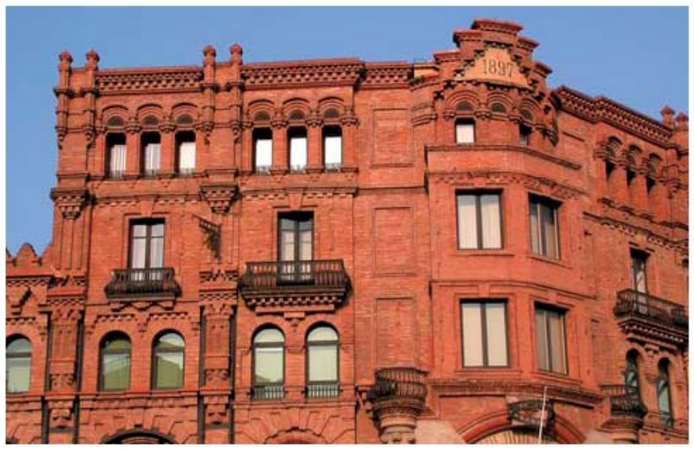

Hidroelèctrica de Catalunya. Un dels seus edificis més rellevants

Fenals del Passeig de Gràcia

Casa Bonaventura Ferrer

Casa de la lactància

3.4 Accessibilitat

Al Mercat de Sants hi podem accedir principalment per dos carrers que desenvoquen al carrer de Sants, que són el carrer Sant Jordi i el de Sant Medir.

Amb el transport públic ens hi podem acostar força, bàsdicament a través de 4 linies d'autobusos i 2 de metro. D'altra banda, també podem utilitzar el transport privat. Els carrers del voltant del mercat estan dotats de zones d'aparcament de zona blava, i també tenim a la nostra disposició un aparcament públic a la plaça de Sants.

AUTOBÚS: linies 56, 57, 70 i 157

METRO: linia 1 (vermella) i 5 (blava)

APARCAMENT: Sants Aparcaments Units (obert 24h.) C/ Joan Güell, 1

Linia 1 de metro

Linia 5 de metro

Linies 56 i 57 d'autobús

Linies 70 i 157 d'autobús

3.5 Anàlisi de l'estructura, instal·lacions i serveis

L'estat general del mercat, no es pot considerar acceptable per a la práctica de l'activitat comercial que li correspon, i per tant necessita importants millores per tal de situar-lo com una unitat comercial alimentària pròpia del segle XXI.

Tant les necessitats bàsiques de l'estructura externa i interna, com les instal·lacions d'aigua, electricitat i telèfon, així com les parets, els accessos o la il·luminació interna es troben en un estat deficient o clarament millorable.

Encara que en els darrers anys s'ha realitzat alguna millora en el mercat, com han estat l'enderroc de parades i adequació dels espais alliberats, la creació de serveis amb accés per a persones amb mobilitat reduïda i l'adequació de l'espai de brossa, encara hi ha moltes altres instal·lacions i serveis que són deficitaris com la càrrega i descàrrega, l'aparcament per als vehicles comercials i dels clients entre altres.

A nivell estructural, el més preocupant es localitza en l'estat de la coberta i especialment el seu revestiment interior, així com les parets i una part important dels accessos.

- Estructura, instal·lacions i serveis

Estructura Externa

Estructura:	Deficient/Acceptable
Coberta:	Deficient
Façanes:	Acceptable
Accessos:	Deficient

Coberta

Accés amb escales

Estructura Interna

Parets: Deficient

Paviments: Acceptable

Il·luminació: Deficient

Serveis

Magatzems: Acceptable/Deficient

Cambres frigorífiques: Acceptable/Deficient

Molí càrrega /descàrrega: Deficient

Elevadors: Acceptable Pàrquing: Deficient

Espai Brossa: Aceptable / Deficient

W.C.: Correcte

Instal·lacions

Aigua: Deficient

Electricitat: Deficient

Telèfon: Deficient

- Estructura externa

Estructura

Material: Maó

Conservació: Acceptable

Seguretat: Aceptable

Façanes

Impactant: Sí

Atractiva: Sí

Fa de local comercial: Sí

Quina peculiaritat té?: Estil modernista

Visibilitat façanes: Acceptable

Conservació: Aceptable

Façana c/ Sant Jordi

Accesos

núm. de portes: 11

núm. de portes automatiques: 2 - 4

amplada portes: Deficient

estatportes: Acceptable/Deficient

imatge portes: Acceptable/Deficient

escales a les portes: a 4 portes - 5

imatge global: Deficient

rampes a les escales: a 2 portes

dificultat accés portes: Si

pas perminusválids: Sí

estat paviment: Acceptable

Rodalíes

Il·luminació exterior mercat: Deficient

senyalització tràfic: Deficient

netedat exterior mercat: Acceptable

comunicació transports Públics: Correcte

zona per als vianants: Sí

- Estructura interna

Estructura

Material construcció:Maó

Conservació: Acceptable

Material pavíment: terratzo

Estat paviment: Acceptable/Deficient

Relliscositat: Parcial

Netedat parets:Deficient

Estat parets: Deficient

Pilar de maó

Plantes

Núm. Plantes: 2

Planta párquing: No

Planta serveis: Sí

Climatología

Época fred: Acceptable/Deficient

Época calor: Aceptable

Reguladors térmics estructurals

Obertura finestres: No

Exutori: No

Extraccions d'aire: No

Aire condicionat: No

Il.luminació

Llum natural: Deficient

Llum eléctrica: Deficient

- Instal·lacions

Aigua

Núm. mesuradors llocs de venda: 46

Situació xarxa: aéria

Estat xarxa: Aceptable

Fuites xarxa: No

Imatqe xarxa: Acceptable/Deficient

Electricitat

Núm. mesuradors magatzems:

Situació xarxa: Aéria

Estat xarxa: Acceptable/Deficient

Suficient poténcia: No

Imatge xarxa: Deficient

Teléfon

Estat xarxa: Deficient

Imatge xarxa: Deficient

Altres instal.lacions

Aire condicionat:no hi ha

Megafonia: no funciona

Detecció incendi: no hi ha

Protecció incendi: extintors

- Logistica

Magatzems

	actius	vacants
Núm. Magatzems:	15	37
M2:	90	266

Estat: Acceptable/Deficient

Necessitat de posar-ne més: No

Cambres frigorífiques

	actius	vacants
Núm. Gábies:	39	8
M2 gábies:	100	20

Estat: Acceptable/Deficient

Necessitat de posar-ne més: No

Escombraries

Situació: Soterrani-1

Habitacle brossa: Sí

Tipus: Rodamatic

Estat: Aceptable

Espai suficient: Si

Recollida selectiva: Parcial

Valoració funcionament: Aceptable

Espai suficient: Si

Recollida selectiva cartró: Sí

Recollida selectiva piles: Sí

Recollida selectiva plástic: No

Recollida selectiva roba: Sí

Recollida selectiva vidre: No

- Aparcament, càrrega i descàrrega

Espai cárrega i descárrega

N'hi ha: No

Espai suficient: No

Localització: Carrer

Muntacárregues: Sí

Bancada: No

Párquing clients

N'hi ha: No

Núm. de places: -

Localització: -

Gestió: -

Estat: -

Necessitat de posar-ne més: Si

Zona blava: No

Párquing vehicles comercials

N'hi ha en el mercat: No

Núm. de places: -

Localització: -

Gestió: -

Estat: -

Necessitat de posar-ne més: Sí

Espai districte: -

- Serveis

WC

Estat: Acceptable

Ubicació: Correcte

WC per a minusválids: Sí

Accés correcte: Sí

Neteja mercat

Núm. de persones: 2

Empresa de neteja: No - Si

Valoració: Acceptable/Deflcient

Seguretat

Guardes de sequretat: No - Si

Alarmes: No

Altres serveis

Lloc informació: No

Servei a domicili centralitzat: Sí

Teléfon públic: Sí

Carrets de compra: No

Espai multifuncions: Sí

Web del mercat: No

Guardería: No

- Disseny planta i equipament de parades

Concepte illes

Sostre tancat:	Majoritáriament
Sostre obert:	6
Uniformitat rétols:	No
fila peix:	Sí
Fondária acceptable:	No

Pasadissos

Menys d'1,5 mts.:	-
D'1,5 a 2 mts.:	6
De 2a2,5mts.:	12
De 2,5a3mts:5 Més de 3 mts.:	-

Circuit comercial

Visibilitat entre illes:	Deficient
Circulació clientela (estacionamenf):	Deficient
Circulació clientela (circulant):	Deficient
Distribució parades (posicionament des):	Deficient

Estat parades

	núm.	%
Núm. parades en bon estat:	69	28
Núm. parades estat acceptable:	113	46
Núm. paredes estat deficíent:	64	26
Total:	246	

Imatge i equipament parades

Imatge global: Aceptable

Equipamenf fred: Sí

3.6 Area d'influència del mercat

La definició d'una área d'influéncia comercial pel mercat de Sants, ens ha de permetre poder obtenir informació sobre la població i les seves característiques, i l'oferta comercial que actua com a complement de la competéncia del mercat. Aquest será el primer element per avaluar l'equilibri entre oferta i demanda en aquesta área. A partir d'un criteri general de proximitat entorn al mercat de 200, 400 i 600 mts. de distáncia, s'han definit 3 subárees (primária, secundária i terciária), que en aquest cas queden condicionades per altres factors:

- La xarxa ferroviária i el límit amb el municipi de l'Hospitalet de Llobregat.
- La plaça de l'Espanya Industrial i l'estació de Sants
- Les árees d'influéncia d'altres mercats tan importants com son el d'Hostafrancs a Barcelona i el de Collblanc a l'Hospitalet, que delimiten les árees d'influéncia secundária i terciária, reduint-les en algun cas per sota de les dimensions que s'han considerat préviament.

D'altra banda, però, la mateíxa carretera de Sants funciona com a eix de polaritat comercial del que el mercat obté un clar benefici, sent un componeni significatiu.

L'área definida queda reflectida en el plánol següent.

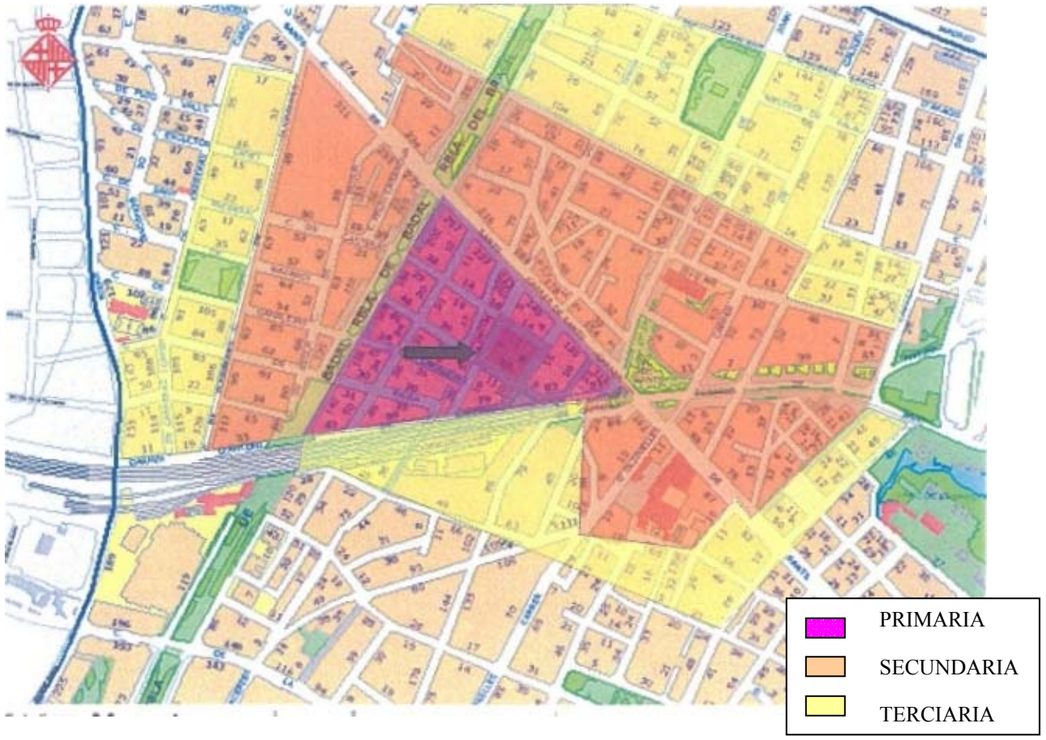

4.ARTICLES DE PREMSA

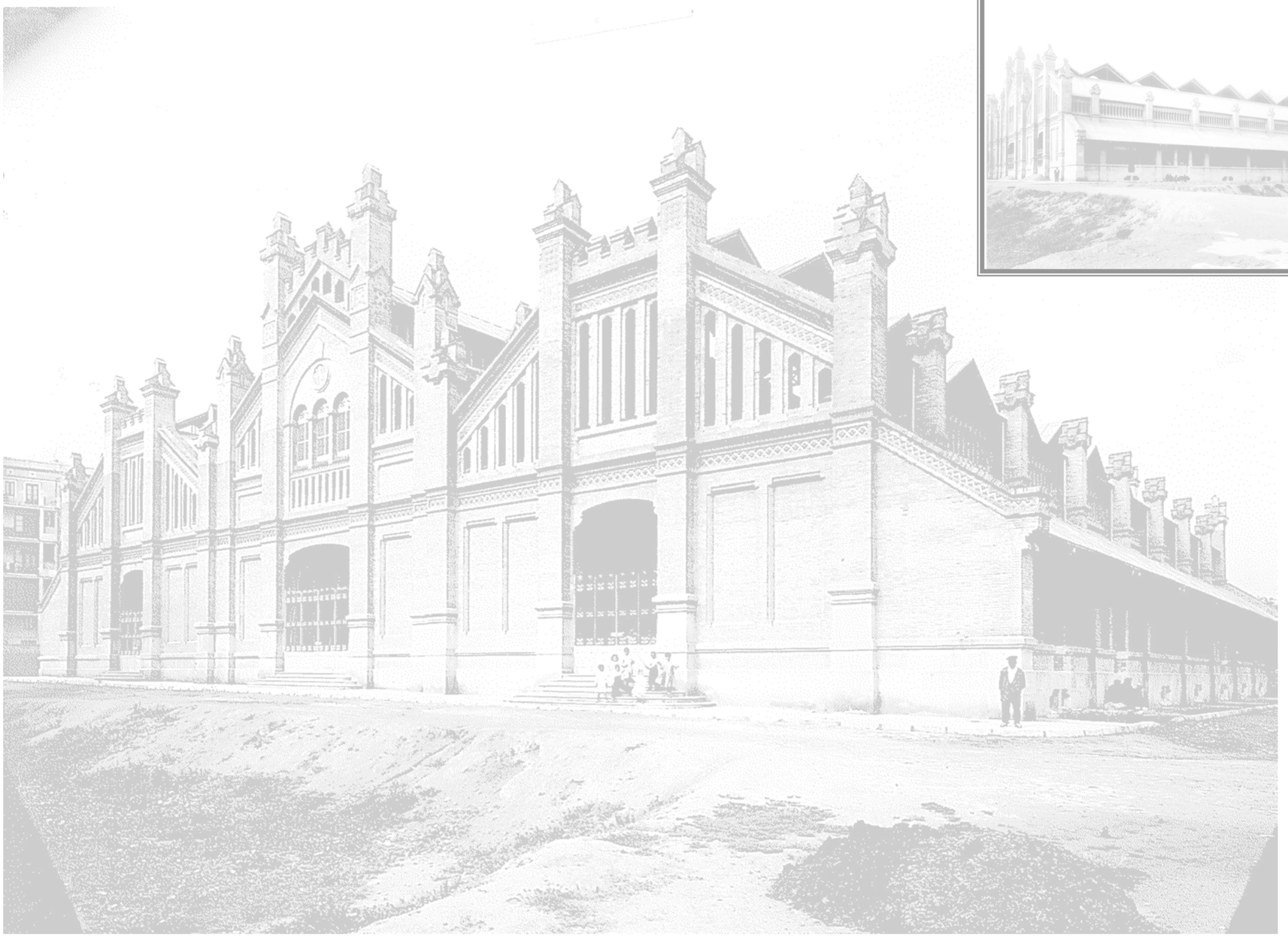

Celebració del 50è aniversari del Mercat – Maig de 1963

«MERCAT HORT NOU» Y BODAS DE ORO

El Mercado de Sans va a celebrar sus Bodas de Oro. Su construcción fue lenta. La instalación del «Mercat Hort Nou» — que éste era su nombre — se inició por el entonces Ayuntamiento de Santa María de Sans en el año 1892, pero no se terminó hasta el 5 de mayo de 1913, por el Ayuntamiento de Barcelona, al que se había agregado la barriada de Sans en el año 1897.

Para celebrar estas Bodas de Oro, de este cincuentenario del Mercado de Sans, tendrá efecto un solemne Oficio en la iglesia parroquial de Santa María de Sans y bendición e inauguración en el interior del Mercado de la imagen del Apóstol San Bartolomé, Patrono de la barriada. Los actos se celebrarán mañana, domingo.

EL CORREO CATALAN 4 MAIG 1963

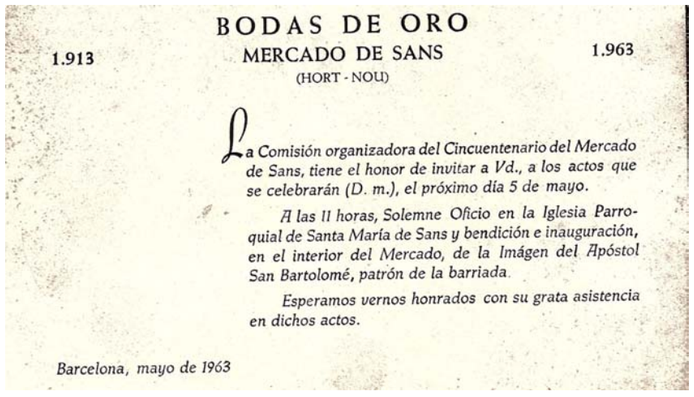

BODAS DE ORO

1.913 MERCADO DE SANS (HORT - NOU) 1.963

La Comisión organizadora del Cincuentenario del Mercado de Sans, tiene el honor de invitar a Vd., a los actos que se celebrarán (D. m.), el próximo día 5 de mayo.

A las 11 horas, Solemne Oficio en la Iglesia Parroquial de Santa María de Sans y bendición e inauguración, en el interior del Mercado, de la Imágen del Apóstol San Bartolomé, patrón de la barriada.

Esperamos vernos honrados con su grata asistencia en dichos actos.

Barcelona, mayo de 1963

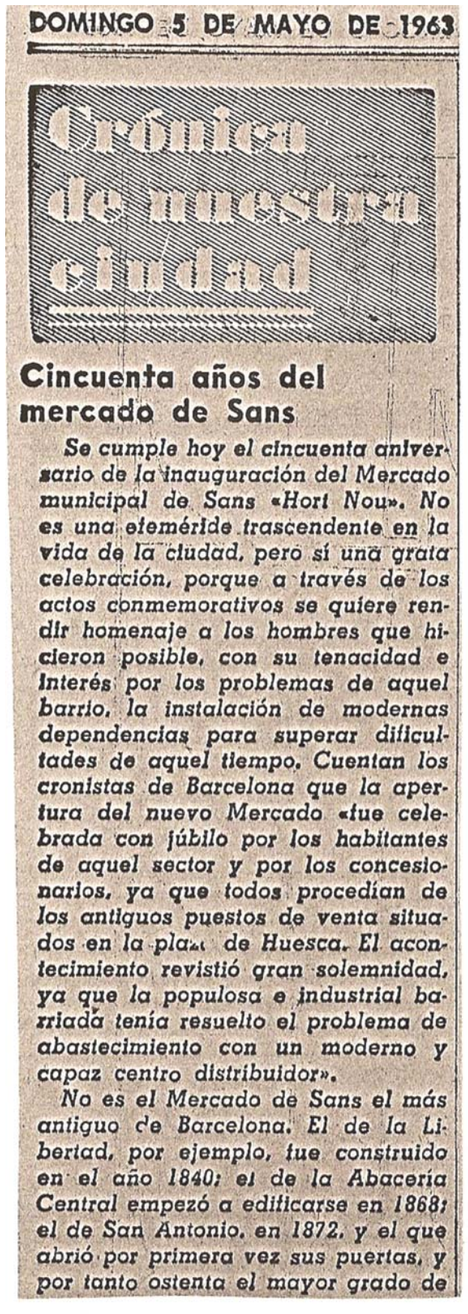

DOMINGO 5 DE MAYO DE 1963

Crónica de nuestra ciudad

Cincuenta años del mercado de Sans

Se cumple hoy el cincuenta aniversario de la inauguración del Mercado municipal de Sans «Hort Nou». No es una efeméride trascendente en la vida de la ciudad, pero sí una grata celebración, porque a través de los actos conmemorativos se quiere rendir homenaje a los hombres que hicieron posible, con su tenacidad e interés por los problemas de aquel barrio, la instalación de modernas dependencias para superar dificultades de aquel tiempo. Cuentan los cronistas de Barcelona que la apertura del nuevo Mercado «fue celebrada con júbilo por los habitantes de aquel sector y por los concesionarios, ya que todos procedían de los antiguos puestos de venta situados en la plaza de Huesca. El acontecimiento revistió gran solemnidad, ya que la populosa e industrial barriada tenía resuelto el problema de abastecimiento con un moderno y capaz centro distribuidor».

No es el Mercado de Sans el más antiguo de Barcelona. El de la Libertad, por ejemplo, fue construido en el año 1840; el de la Abacería Central empezó a edificarse en 1868; el de San Antonio, en 1872, y el que abrió por primera vez sus puertas, y por tanto ostenta el mayor grado de antigüedad, es el de Santa Catalina. En cuanto al de Sans, fue inaugurado el 5 de mayo de 1913, y como detalle curioso señalamos que en sus paradas no sólo se vendían artículos alimenticios, sino otros tan diversos como joyas y artículos relacionados con la orfebrería. Los payeses que acudían a dicho mercado con sus productos los situaban en la explanada que entonces había en la calle Daoiz y Velarde, dejando los carros en el terreno donde hoy se levanta un cine y antes fue ocupado por el célebre Velódromo «El Cubell», escenario de grandes carreras de bicicletas.

Hemos recogido estas notas, vinculadas a la historia del Mercado de Sans, porque hoy, al celebrarse sus Bodas de Oro, cobran actualidad e interés anecdótico, ya que no otra valoración pretendemos dar a los actos que ha confeccionado la comisión organizadora, y que se celebran en la mañana de hoy. Importa tal vez significar la conmemoración como una expresión más de las actividades de la Junta Municipal del Distrito, donde nació la idea de dar a los actos el mayor relieve ciudadano. El Mercado de Sans además de cumplir su específica función distribuidora, se ha caracterizado siempre por su empeño generoso y humanitario, organizando campañas benéficas, para llevar consuelo y alivio a muchas personas necesitadas. En esta hora de evocaciones pretéritas, no podía faltar tampoco esta estimación de los concesionarios, que reafirman así su propósito de continuar una tradición heredada de sus mayores, los pioneros de un mercado que hoy festeja jubilosamente sus Bodas de Oro.

Recuerdo

Con estas líneas no pretendemos señalar un hecho trascendente en la historia de la ciudad, ni tampoco glosar la importancia que sobre materia de abastecimiento pueda representar el Mercado de Sans. Sólo queremos hacer un resumen cronológico de algunos hechos trascendentes en la vida interior de nuestro Mercado. Nuestro, por lo que representa para nosotros, para los que tenemos nuestro quehacer diario en su interior y de manera especial, rendir tributo a aquellos que desde hace cincuenta años frecuentan a diario sus naves. A los que han dedicado íntegramente su existencia en pos del progreso y buen nombre del Mercado.

Sería de ilusos pretender señalar esta efemérides del cincuentenario como hecho trascendente. A nadie escapa que hay otros Mercados barceloneses con más historia cronológica. Recordamos el de la Libertad que fue construido en el año 1840, el de la Abecería Central cuya construcción se inició en el año 1868. Existe también el de San Antonio, cuyas obras se iniciaron en el año 1872 y no podemos olvidar el de Santa Catalina, uno de los más antiguos de la ciudad.

Estos datos ponen al descubierto que no buscamos alcanzar un lugar preminente que nos situe entre los pioneros de los Mercados. Lo que sí queremos es rendir tributo a todos aquellos que durante medio lustro han laborado sin desmayos, poniendo al servicio del Mercado y de sus intereses particulares, los mejores años de su vida.

Nuestro Mercado se ha destacado siempre por el clima de hermandad y compañerismo que ha imperado entre todos los concesionarios que bajo su techado se albergan. Fue el nuestro, el primero que organizó una Comisión de Festejos, que sólo ambicionaba en su actuación el servir a la «barriada», llevando el consuelo y el alivio a todos aquellos que lo necesitaban. Siempre nuestras actuaciones se han basado en favorecer al necesitado, acudiendo en forma desinteresada a poner remedio a los males que aquejaban a los que eran habituales asistentes a nuestros puestos.

Quien no olvida nuestras campañas benéficas, nuestras fiestas de reyes nuestros homenajes a la Vejez, aquellas fiestas infantiles que año tras año han venido celebrándose en nuestro entoldado de Fiesta Mayor, el único que se celebra en la «barriada» de Sans. Nunca se ha pretendido la búsqueda de un interés personal ni colectivo en nuestra actuación. Siempre hemos laborado al unísono con las primeras autoridades del Distrito y de manera leal y completa entrega con la Concejalía Delegada. Por esto, por que lo llevamos en el interior de nuestras venas no queremos que ahora que se cumple el cincuentenario de la existencia de este centro de Abastos, pase desapercibida la efemérides, pretendiendo celebrarlo con mayor esplendor que antes, aunque nuestros medios, tan escasos como insuficientes no arrastren al desánimo. Sabemos que nuestros deseos han sido bien acogidos y esperamos encontrar la comprensión que haga posible esta celebración, que marque, esta vez sí, un hecho histórico en el Mercado de Sans.

Para conocimiento de los jóvenes y para recuerdo de los que lo vivieron, ofrecemos a continuación unos datos cronológicos de la historia de nuestro Mercado.

DATOS CRONOLOGICOS

El Mercado de Sans «Hort Nou» fue iniciado en el año 1892, por el entonces Ayuntamiento de Santa María de Sans y acabado por el Excmo. Ayuntamiento de Barcelona, 21 años más tarde, ya que la Barriada de Sans, fue agregada a la Ciudad Condal el día 20 de abril de 1897. Fue inaugurado el 5 de mayo de 1913, con asistencia de las autoridades municipales, presididas por el entonces alcalde de la ciudad, el Excmo. Sr. D. José Collaso y Gil, quien estuvo en el cargo desde el día 22 de abril al 11 de noviembre del mismo año, siendo secretario de la Corporación, el Iltmo. Sr. D. José Gómez del Castillo y Mazanero y teniente de alcalde del Distrito VII, el Iltmo. Sr. D. Juan Vallés y Pujal, siendo designado para el cargo de Director del mercado, don J. Contijoch. El acto inauguracional fue celebrado con gran júbilo por los moradores de la «barriada» y por los concesionarios ya que todos procedían del antiguo Mercado, situado en la Plaza de Huesca. Frente a los puestos 91 al 95 fue colocado un mostrador en el que se sirvió una copa de vino español. Este hecho revistió gran solemnidad ya que la populosa e industrial barriada tenía resuelto el problema de abastecimiento con un moderno y capaz centro distribuidor.

CONSTRUCCION SIN PRECEDENTES

Todo el que conoce por primera vez el Mercado de Sans, lo que más le llama la atención, es su estructura. Creemos existen pocos o casi ningún Mercado en nuestra ciudad, que ofrezca la solidez y consistencia de este. Fueron millares de millares los ladrillos que se emplearon en su construcción, sin olvidar gran parte de hierro. Con los materiales empleados en esta edificación, podemos asegurar sin pecar de exagerados, podrían construirse otros tres.

50 AÑOS AL SERVICIO DEL PUBLICO

Son bastantes los concesionarios que aún se encuentran al frente de sus puestos de venta y que a través de los años, con su sacrificio y amor al trabajo, sienten el orgullo natural de poder celebrar juntamente con los demás compañeros, las Bodas de Oro del Mercat Hort Nou de Sans. A todos ellos les debemos nuestra gratitud y nuestro más grande homenaje, pues de hecho se lo merecen, por su vejez.

El público no acudió al nuevo Mercado en forma asidua, hasta el mes de noviembre, en que fue cerrado definitivamente el antiguo Mercado de la Plaza de Huesca. Dentro del nuevo Mercado y como detalle curioso señalaremos que se vendía de todo. Se expendía pan, vino y existía también una joyería, en donde se vendían preciosas y costosas joyas, así como otros artículos relacionados con la orfebrería.

ANECDOTARIO CURIOSO

Las payesas que acudían al Mercado con sus productos, los vendían en la explanada existente en aquel entonces en la calle Daoiz y Velarde, enfrente del Mercado, dejando los carros en los que transportaban dicho género, en el terreno donde hoy se alza el Cine Albéniz y anteriormente el célebre Velódromo «El Cubell», donde tenían lugar grandes carreras ciclistas, dándose el caso anecdótico que, cuando se celebraban las «24 horas», para que el sol no molestara a los ciclistas, se les puso un toldo sostenido por unas cuerdas, las cuales llegaban hasta las calles de San Jorge, y como por aquel entonces también se trabajaba en domingo, cuando llegaban los carros de los payeses, al no poder pasar, cortaron las cuerdas, motivando la caída del mencionado toldo dentro de la pista, teniéndose que suspender la competición por unas horas. De este tipo de anécdotas ocurrieron muchas que de ser enumeradas harían interminable este escrito.

Señalaremos que cada jueves acudía al Mercado una orquesta que tocaba varias piezas y realizaba un «pasacalle» y al llegar al puesto de Pesca Salada del «PERE», cuyos familiares aún son vendedores y concesionarios, les obsequiaban con un trago de vino en porrón preparado a tal efecto y unas galletas de la «María de las Galletas», poniendo fin a su recorrido al llegar al punto de entrada.

Los vendedores que procedían del antiguo Mercado, escogieron los puestos a su gusto, acondicionándolos a su libre albedrío. Se da el caso curioso que al no estar todos los puestos adjudicados, algunos concesionarios cambiaban varias veces de emplazamiento en busca de una mayor y mejor situación. El hecho de no estar adjudicados todos los puestos de venta se debe a que estaba considerado carísimo el canon mensual de los mismos. Por aquel entonces, se pagaban tres pesetas.

Inici de la retolació de parades en català – Abril de 1986 (Diari Avui)

Anàlisi dels mercats - Serra d'Or núm. 189 del 15 de juny de 1975

Rejo

SERRA D'OR NÚM 189 15 JUNY 1975
"ELS MERCATS DE BARRI I L'ESOGUEMDOR"
de LEON BENELBAS TAPIERO

central fins als mercats de barri i les zones adjacents.

Als mercats, qualitats i preus resten condicionats pel nivell de renda que domina al barri. Si aquest nivell és prou alt perquè el preu ja no sigui un factor determinant, el desenrotllament del mercat queda frenat. Per això podem establir la tipologia més rellevant dels mercats de Barcelona en funció del nivell d'ingressos familiars de la zona. Si la remodelació d'un barri fa variar la capa social que l'habita, aquest canvi incideix clarament en les qualitats i els preus que el mercat ofereix i en la seva vitalitat. Per exemple, el mercat de la Verge de la Mercè, situat a la plaça del Virrei Amat, zona en la qual el factor preu compta molt, té un gran dinamisme, com ens ho confirmen les quantitats elevades que hom hi demana pel traspàs d'una parada.

A Barcelona, l'existència d'un circuit de mercats municipals ha frenat clarament el creixement dels supermercats —considerem supermercats no els establiments que utilitzen el sistema d'autoservei, sinó aquells que, a més, tenen una extensió mínima de quatre-cents metres quadrats. Aquest tipus d'establiment, que té més predicament a la resta de l'Estat espanyol, exigeix un tipus de finançament i de funcionament ben diferents dels que corresponen a la petita propietat del detallista de mercat. Hi cal una capacitat financera que no és a l'abast dels detallistes tradicionals. Dins l'àmbit dels supermercats, les majors rendabilitats les obtenen les societats que detenen una xarxa de sucursals, en les quals les economies d'escala que poden obtenir són obvies. Observem, però, que aquest tipus de propietat ha d'estar totalment integrat dins les normes i els circuits de decisió estrictament capitalistes. Fins ara la majoria d'aquests establiments s'han installat a les zones on la influència dels mercats apareix més difuminada o en aquelles en les quals el preu compta menys que la rapidesa i la comoditat.

Les societats de supermercats, un cop tenen establerts els serveis centrals, han de lluitar per expandir-se i per millorar així el rendiment dels quantiosos cabals que han esmerçat. En una primera aproximació, sembla que el creixement dels «supers» es produeix a costa de les tendes tradicionals. Pel que fa als mercats, llur paper hegemònic sembla assegurat en la distribució d'aliments de vida efímera. Aquest tipus de producte, per les seves característiques, fa difícil la concentració de compres i de vendes que hom pot assolir dins els sistemes de distribució dels altres aliments i en el comerç en general. Per això, el grau de concentració empresarial hi és molt més baix. Cal reconèixer, però, que avui les tècniques de conservació dels aliments —refrigeració, congelació, industrialització— són cada cop

MERCATS D'ABASTIMENTS A BARCELONA I NOMBRE DE PARADES
ANY 1973

MERCAT	Carnisseria	Peixateria	Fruites i verdures	Aviram i ous	Altres	Total	%
Santa Isabel	105	63	197	62	38	465	4,64
Barceloneta	76	57	119	55	42	349	3,48
Bon Pastor	32	21	21	13	14	101	1,01
El Clot	67	56	56	34	14	227	2,26
La Concepció	131	66	157	89	41	484	4,83
Galvany	66	36	110	33	26	271	2,70
El Guinardó	28	27	122	16	18	211	2,10
Horta	49	18	28	15	21	131	1,31
Hostafrancs	68	31	126	17	30	272	2,71
Les Corts	60	29	105	20	30	244	2,43
La Llibertat	107	57	183	58	12	417	4,36
El Ninot («Porvenir»)	139	66	120	62	46	433	4,32
La Sagrada Família	60	36	254	25	26	401	4,00
La Sagrera	13	9	30	6	5	63	0,63
Sant Andreu	40	38	56	21	11	166	1,66
Sant Antoni	173	80	289	82	68	692	6,91
La Boqueria (Sant Josep)	260	137	389	138	64	988	9,85
Sants	73	55	172	31	36	367	3,66
Santa Coloma	164	112	280	79	50	685	6,84
Sarrià	35	18	69	30	14	166	1,66
Les Tres Torres	13	8	6	4	8	39	0,39
La Unió	58	38	44	19	25	184	1,83
Vallvidrera	9	9	10	6	7	41	0,41
Nostra Senyora de l'Estrella	41	34	81	12	20	168	1,67
Nostra Senyora de la Mercè	76	38	82	20	33	249	2,48
Nostra Senyora de Montserrat	51	26	66	12	23	178	1,77
Sant Martí	62	37	60	24	36	219	2,18
La Vall d'Hebron	49	27	47	21	29	173	1,72
El Carmel	68	37	63	30	23	221	2,20
Sud-Oest del Besòs	36	30	66	23	25	180	1,79
Felip II	80	31	106	22	35	274	2,73
La Guineueta	61	36	80	20	33	230	2,29
Sant Gervasi	32	21	34	15	18	120	1,19
Nostra Senyora de Núria	26	16	23	9	23	97	0,97
Nostra Senyora del Carme	19	65	204	6	15	309	3,08
Nostra Senyora del Port	57	37	64	32	25	215	2,14
TOTAL	2.484	1.502	3.899	1.161	984	10.030	100,00
%	24,70	14,98	38,87	11,57	9,82	100,00	

Aquest quadre no inclou les dades corresponents als mercats construïts des de fa poc temps o encara en projecte: el Poble Sec, Santa Gemma, Lesseps, la Trinitat, el Turó de la Peira, Vinyeta (el Camp de l'Arpa), la Verneda.

més emprades i més perfeccionades, i que, en conseqüència, la distribució es pot assemblar a la general. Aquesta circumstància facilita la introducció de formes més integrades, com són ara les societats de supermercats. Tanmateix el fet que aquests aliments —fruites, verdures, carn i peix— siguin productes a Catalunya sovint en indrets relativament propers als centres de consum, fa que la introducció d'aquests procediments de conservació no hi sigui tan necessària com en d'altres indrets, la qual cosa facilita la «resistència» a l'evolució cap a formes més adaptades al comerç en general.

Convindria fer una referència a l'estructura econòmica dels detallistes de mercats. Tenen costos de manteniment i de lloguer baixos, però unes oportunitats mínimes per a sortir del sector. Afegim-hi que un nombre considerable de detallistes obtenen de la parada només un ingrés accessori, ja que la que hi treballa és la dona, i el marit, un cop ha efectuat la compra al mercat central, exerceix una activitat en un altre sector.

Un altre factor característic el constitueix el fet que, en la majoria dels casos, els treballadors d'una mateixa parada són familiars. L'escassa normalització i tipificació dels productes moridors fa difícil d'estendre el negoci amb personal assalariat, amb el qual el control es fa més difícil. Aquest matís ens confirma més elements de «resistència».

Tanmateix l'adequació dels mercats a la nova situació és necessària. N'hi ha molts en mal estat de conservació; són edificacions centenàries que disposen d'una capacitat frigorífica escassa o nulla, i que necessiten taulells refrigeradors, cambres refrigeradores. Caldria intensificar-hi la polivalència de la unitat atralent-hi llocs de venda complementaris de les parades de productes moridors. També els convé que hom hi promogui serveis comuns per als comerciants, etc. Això requereix un programa, dotat d'assignacions, en el qual intervinguin les parts interessades (Municipi, detallistes i associacions de veïns). La pretesa més gran eficiència de les societats de supermercats no és tan segura. Cal suposar que lluitaran perquè la ciutat no emprengui el tipus de reformes que ara esbossàvem i que faria minvar llur camp d'expansió. Suposem que algú agitarà l'argument de la subsidiaritat del sector públic i argüirà, a més, que aquestes reformes podrien suposar una càrrega més per als pressupostos municipals.

L'opció entre el mercat i el supermercat al capdavall no és tècnica sinó política. L'any 1973, a França, el problema va situar-se al primer pla de la vida política amb un projecte de llei sobre el comerç que va arribar a desencadenar vagues de detallistes. Les forces polítiques de l'esquerra francesa —socialistes i comunistes— van mantenir a llur programa la defensa de la petita propietat (fruit del treball personal i de l'estalvi) enfront de l'expansió monopolista de les societats de supermercats, hipermercats, **shopping-centers**, etc. Nosaltres també la tenim plantejada, aquesta qüestió.

LEÓN BENELBAS TAPIERO

[413] 61

Noticies variades succeïdes referents al Mercat de Sants

Diario Oficial de la Exposición Internacional de Barcelona 1929 (núm, 3 del 5 de maig de 1929)

MERCADO DE SANS

En las calles de San Jorge y San Martín. Valor del edicio, pesetas 1.304,062'57. Superficie 3,397'89 metros cuadrados.

Consta de 363 puestos, destinados a la venta de distintos artículos, comprendiendo las siguientes denominaciones: Frutas y verduras, 164 puestos; carnes, 41; pescado fresco, 42; volatería (palomos, conejos y gallina), 28; refrescos y comidas, 4; conservas, 8; pesca salada, 7; despojos de ganado lanar y bovino, 13; mariscos, 10; huevos, 12; tocino, 20; colmados y similares, 11; pan, 3.

El Periódico (21 de novembre de 1995)

EL PERIÓDICO / 21-NOV-95

MERCADO DE SANTS El mercado de Sants ha organizado una semana de fiestas con motivo del fin de las obras realizadas en su recinto. Los actos se inician hoy a las 10.00 horas y finalizarán el sábado. Para estos días se han organizado cursos de cocina (10.00 horas), un espectáculo infantil (día 24, 18.00 horas) y un pasacalles con las *majorettes* y la banda del Triangle de Sants (día 25, mañana). Una chocolatada y un baile con la orquesta Brindis cerrarán los festejos. Más información en el mercado (Sant Medir, 7). Teléfono 339 55 53.

Explosió de quatre bombes

Ahir, entre onze i dos quarts de dotze de la nit, esclataren quatre bombes que havien estat collocades als següents llocs: Una davant el Mercat de Sans, en un pal d'electricitat del tramvia; una altra darrera el mateix Mercat, en una obra en construcció, una paret de la qual destruí; una altra al Collegi de Religiosos que hi ha al carrer de Rosselló, que no causà cap desperfecte d'importància, i al darrera al Torrent Gornal, de la Torrassa.

(Sense referencia)

El Mercat de Sants engega el repartiment a domicili (06/12/06)

El Mercat de Santsha posat en marxa aquest mes de desembre el nou servei de transport a domicili, pensat per millorar la qualitat de vida dels veïns. Aquesta iniciativa facilitarà el transport d'aliments a persones amb problemes de mobilitat o les que disposen de poc temps per anar a comprar. L'empresa que gestiona el servei, Compra-servei, treballa amb persones amb disminució psíquica lleu.

El president de Mercats de Barcelona i segon tinent d'alcalde, Jordi Portabella, ha presentat in situ aquest dimarts dia 5 de desembre el nou servei i ha destacat el vessant social de la iniciativa. "És al dia a dia dels mercats on cal treballar per afavorir la qualitat de vida dels ciutadans, alhora que es fomenta la cohesió social", ha dit.

D'altra banda, el gerent de Compra-servei, Mario Gavilan, ha recordat que Tallers Bellvitge porta 35 anys treballant en la integració laboral de persones amb algun problema de disminució.

Compra-servei gaudeix d'una parada al costat de la seu de l'Associació de Comerciants del Mercat, on aquest matí ja hi havia persones interessant-se pel nou servei. El president dels comerciants, Eleuterio Galinsoga, s'ha felicitat per la implantació del repartiment a domicili, que han rebut amb molta satisfacció per tal de poder arribar a tots els punts del barri.
El mercat també ofereix la possibilitat de fer la compra per telèfon, trucant al 93 409 80 12.

El dimecres serà el dia d'ofertes i descomptes

El Mercat de Sants s'apunta als Dies Grocs (11/01/06)

El Mercat de Sants s'ha incorporat el dia 11 de gener a la campanya dels Dies Grocs. Cada dimecres, a partir d'ara, els comerciants oferiran temptadores ofertes als clients, amb l'objectiu de dinamitzar les vendes i de donar un nou impuls comercial al dia més fluix de la setmana.

A les parades, les ofertes i descomptes en els preus es destaquen amb un punxó de color groc que diu "avui estic d'oferta", acompanyat del preu especial del producte. Els veïns del barri han estat informats de la campanya mitjançant uns díptics que s'han repartit a les bústies, perquè tothom tingués l'oportunitat de conèixer els avantatges del primer dimecres groc.

El Mercat de Sants se suma així a una campanya que, amb el lema "Els dies grocs, compra molt i paga poc", ja està funcionant amb molt d'èxit en altres mercats municipals de Barcelona. Amb aquesta nova incorporació ja són vuit els mercats que ofereixen descomptes, ofertes, obsequis i altres avantatges especials als clients un dia fix per setmana.

Els mercats que tenen el dimecres com a "dia groc" són els de la Barceloneta i Horta, a més del de Sants. Els que, en canvi, es vesteixen de groc cada dijous són els de la Mercè, la Sagrada Família, la Llibertat, el Carmel i l'Abaceria Central de Gràcia.

LOS MERCADOS MUNICIPALES DE SANTS Y HOSTAFRANCHS UNIDOS EN LA GRATA LABOR DE ABASTECER AL DISTRITO VII

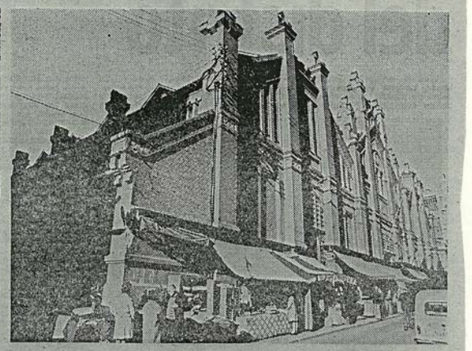

Cuando se planifican unas páginas destinadas a informar sobre éste o aquel distrito nunca puede faltar la visita al mercado que tiene la siempre grata labor de abastecerlo. Pero cuando el distrito sobre el que se quiere hablar es tan extenso, importante y populoso como el de Sants el trabajo debe hacerse por partida doble, porque Sants se permite el lujo de tener a su disposición nada menos que dos mercados municipales para su propio abastecimiento.

En mi ronda matinera he acudido en primer lugar al que, según reza en el frontis de su entrada principal, fue inaugurado en 1888, fecha que le convierte en el veterano. Me refiero al mercado de Hostafranchs, situado en la calle de Cruz Cubierta, en lo que antes, en tiempos de la Barcelona amurallada, se llamó ves Guardia. Tras un rápido saludo y una breve despedida, me dispongo a investigar por mi cuenta, y consigo algunos datos generales. Averiguo que el mercado tiene un total de 276 puestos fijos, de los cuales hay 174 de frutas y verduras, 43 de pescado, 35 de carne, 19 de tocino, 23 de pollería y caza, y los demás repartidos entre colmados, pesca salada, comestibles, mariscos, conservas, legumbres, etcétera. No consigo saber los puestos especiales que son los instalados en la parte exterior. En cambio sé que en los sótanos hay una vieja cámara frigorífica; que la zona de carga y descarga está en la parte posterior del edificio y sin apenas espacio, que las basuras se recogen en containers; que el mercado tiene unos lavabos tan modernos y lujosos como los de cualquier hotel de primerísima categoría; que es tal vez el único, o al menos uno de los pocos, que ameniza el ambiente con el sólo musical; que en la fachada de la Dirección, en una pequeña hornacina, puede reanre al único San Bartolomé que hay en el distrito, siendo como es su patrón, y que además es una bella talla del famoso escultor Federico Marés. En fin, creo que mis personales pesquisas no han podido ser más fructíferas.

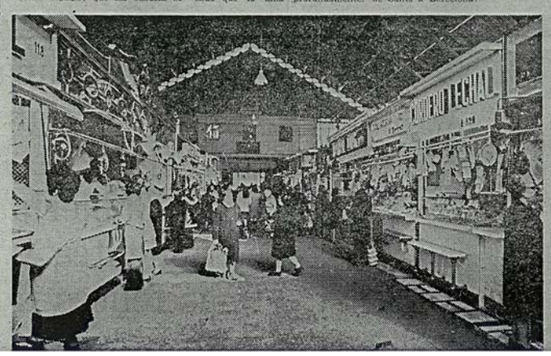

Pero la suerte ha querido que conociese a un concesionario del mercado que lo ama profundamente, hasta el punto de que disfruta hurgando en los viejos archivos para conocer su historia, sus hechos y sus anécdotas. Mi buen amigo, anónimo porque así lo prefiere, me ha permitido entablar el siguiente diálogo, puramente informativo y ameno:

—El Mercado de Sants «Hort Nou», que así se llamaba entonces, se inició en el año 1892, por el Ayuntamiento de Santa María de Sants, ya que en aquella época aún no se había producido la anexión a Barcelona. Lo terminó el Excmo. Ayuntamiento de Barcelona 21 años más tarde.

—¿Cuándo se produjo la anexión de Sants a Barcelona?

—El día 20 de abril de 1897, el Mercado se inauguró el 5 de mayo de 1913, asistiendo al solemne acto las autoridades municipales barcelonesas, presididas por el entonces alcalde el señor don José Collasso y Gil, quien como dato curioso sólo ocupó el cargo desde el 22 de abril al 11 de noviembre de aquel mismo año. Asistió asimismo el secretario de la Corporación, el señor don José Gómez del Castillo y Manuero, así como el teniente de alcalde del distrito VII, el señor don Juan Vales y Pujal.

—¿Se sabe quién fue el primer director?

—Sí, el señor Contijoch. Todos los concesionarios de aquella primera época procedían del antiguo Mercado de la plaza de Huesca, y tanto ellos como los habitantes del barrio se mostraron que se preparó frente a los puestos 91 al 95.

—¿Entonces era ya como ahora?

—Bueno, el mercado se ha ido modernizando constantemente, como usted habrá visto. Ahora hay puestos realmente fantásticos, y creo que poco a poco todos acabarán siendo actualizados. En el mercado de entonces se vendía de todo, hasta pan y vino, e incluso joyas y objetos de orfebrería.

—¿Puede decirme algo de la estructura del edificio?

—Si usted se fija bien hay pocos mercados en Barcelona, o quizá ninguno, que ofrezca la solidez y consistencia de éste. Fueron cantidades ingentes de ladrillos los que se utilizaron en su construcción, además de buena cantidad de hierro. Tal vez haya una explicación en el hecho de que su constructor era dueño de una «bòbila» y le interesaba colocar el máximo de ladrillos. Esto, a la larga, ha sido una verdadera suerte, porque es imposible que el mercado se vea alterado por el paso del tiempo o por el ataque de las inclemencias. Es muy robusto. Con los mismos materiales, podrían haberse construido sin exagerar por lo menos tres mercados.

Realmente la estructura es impresionante, y no sólo por su solidez a toda prueba, por las gruesas columnas que lo soportan, sino también por su bonito diseño, que le da un aspecto grandioso y hasta majestuoso, poco común en esta clase de edificios.

—En nuestro mercado ha reinado siempre un gran compañerismo entre todos los concesionarios. Fue el primero que organizó una Comisión de Festejos, dedicada a llevar ayuda a quien lo necesitaba. Aquí se han realizado magníficas campañas benéficas, fiestas de «seyes», homenajes a la vejez, fiestas infantiles, etcétera. Siempre ha sido un mercado dinámico, dispuesto a colaborar con las autoridades del distrito en todo momento.

Y parte integrante de este dinámico y generoso movimiento lo ha sido siempre usted, buen amigo, que ha trabajado, y sigue trabajando de forma entusiasta y tesonera en bien del Mercado de Sants, de sus mercados. Gracias por su valiosa información, y gracias por la amistad que me ha brindado.

Antes de salir del edificio voy a dar mi adiós a «Sant Bertomeu», a esa talla única en el distrito que preside el quehacer diario de vendedores y compradores, todos muy arraigados al barrio de Sants. A esa talla debida a la mano maestra del escultor Marés, y conseguida gracias a la feliz iniciativa y eficaz gestión de mi buen amigo anónimo, como recuerdo de las bodas de oro del mercado, celebradas solemnemente en el año 1963.

Mi llegada al Mercado Municipal de Santa coincide con una inspección oficial, y mi visita resulta to-

DIARIO DE BARCELONA 15/12/73

DdB 16 BCN

Coneguem el mercat

HELENA XANDRI — FOTOS: JOAN MANUEL BALIELLAS

3 NOV. 1991

SANTS

Romi Gràcia, directora del mercat: "Volem introduir-hi una parada de plantes i flors, un forn de pa i un lloc d'articles de neteja"

La directora del mercat de Sants, Romi Gràcia, explica que "aquest mercat té 78 anys. Abans es feia mercat a l'aire lliure, a la plaça porticada d'Osca. Les obres es van iniciar, als terrenys de l'Hort Nou, l'any 1882, i es van acabar al 1913. El mercat es va inaugurar el dia 20 d'abril i al novembre següent es va clausurar el d'Osca. L'arquitecte va ser Pere Falqués i Urpí i l'edifici, de planta rectangular, és d'estil modernista. Antigament, quan les parades del peix encara no eren fixes –això com a anècdota– es feia el ball de festa major del barri aquí dins". Actualment, quants establiments hi ha? "Tenim 237 establiments, que són 359 parades d'alimentació i 99 –les que són a l'exterior– d'articles no alimentaris com roba de tota classe, calçat, joguines, bijuteria, perfumeria, flors artificials, glaç, entre altres coses. També tenim una pagesa, que ve cada dia de Sant Joan Despí. La superfície comercial del mercat és de 1.417 metres quadrats i altres espais i serveis que tenim són: càmbres i frigorífics, magatzems, cambres dipòsits, congeladors, telèfon públic, serveis sanitaris, caixers automàtics. Ara fa molt poc hem posat dues portes automàtiques al carrer de Sant Jordi i una al carrer de Sant Medir, hem fet pintar la teulada, hem netejat façanes, hem fet la centralització elèctrica, s'han posat noves línies telefòniques". Projectes? "Volem fer les connexions elèctriques, la pavimentació i el subsòl, la instal.lació d'un segon muntacàrregues, volem reconvertir les parades d'especials no alimentàries, volem introduir-hi una parada de plantes i flors, un forn de pa i articles de neteja,... També volem suprimir els contenidors de brossa del carrer que recullen les escombraries del mercat, de manera que no siguin una molèstia per ningú. Tenim previst de canviar els sanitaris i adaptar-los a les necessitats dels minusvàlids,..." I tots aquests projectes, a quin termini es preveu que es puguin realitzar? "Esperem que sigui al més curt termini possible". De què depèn, de l'Ajuntament, potser? "L'Ajuntament farà sempre les coses d'acord amb els comerciants, l'Ajuntament ni imposa ni espera que siguin els venedors els que ho decideixin tot. Les coses es fan després d'unes bones assegudes i sempre es compta amb la col.laboració d'uns i altres".

I del mercat, en relació amb el barri, què ens en pot dir? "El mercat col.labora i ha estat capdavanter de moltes iniciatives culturals i socials, com pot ser la mateixa festa major de Sants, la Volta Ciclista a Catalunya –on atorga un guardó cada any–, maratons i festes o per avis, homenatges a la ciutat... També participem molt activament en el Carnaval dels mercats –i hem guanyat, aquests darrers tres anys importants premis a les millors disfresses".

El mercat de Sants és entre els carrers de Sant Medir, Daoiz i Velarde, Sant Jordi i el mateix carrer de Sants. Les parades de metro més pròximes són Mercat Nou, de la línia 1, i Plaça de Sants, de les línies 5 i 1. Autobusos que hi porten són els de les línies 56, 57, CO i EJ, que passen pel carrer de Sants.

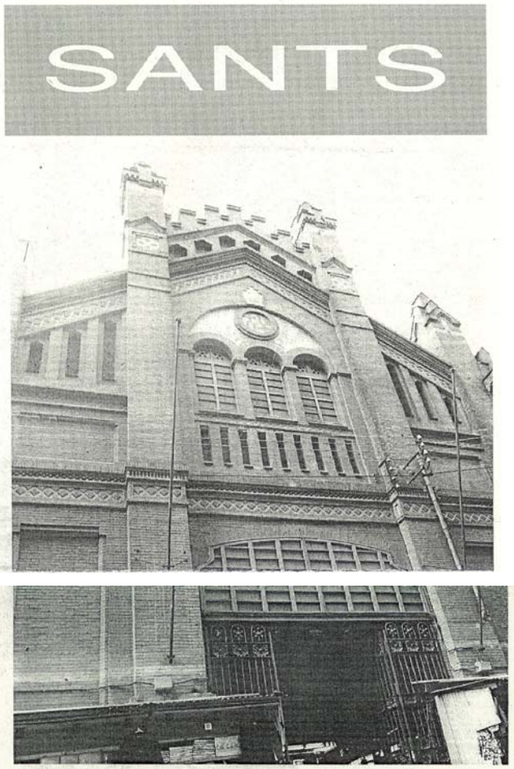

El mercat de Sants és d'estil modernista, construït entre els anys 1882 i 1913 per l'arquitecte Pere Falqués i Urpí. La planta és rectangular i la seva superfície comercial disposa d'un total de mil quatre-cents disset metres quadrats.

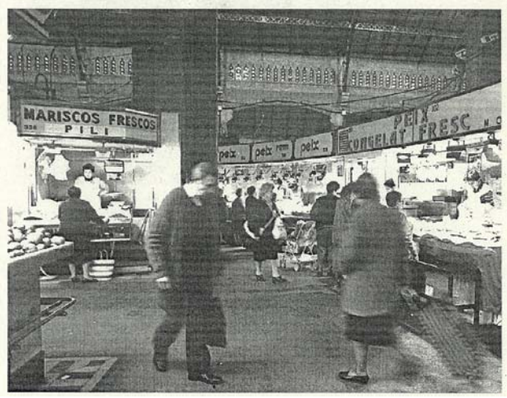

Entrevista realitzada a la directora del mercat de Sants, Maria Josep Maneu (Gener de 2007)

Des de quan és directora? Quina era la situació de quan va agafar el relleu de l'anterior director/a ?

Aproximadament un any, des de novembre de l'any 2005. La situació era similar a la d'ara, és necessari una reforma important del mercat. L'any 1997 es van fer unes modificacions en l'apartat de les instal·lacions. Com a noves reformes es va substituir el caixer automàtic que hi havia, per un lavabo per a minusvàlids.

Quines tasques ha de desenvolupar com a directora del mercat ?

Principalment vetllar per l'ordre al mercat, col·laborar amb l'associació de comerciants en temes de dinamització i administració del mercat. Sobretot s'ha de trepitjar el mercat per saber dels comerciants. Ens comenten si tenen problemas per exemple amb la zarza d'aigua del mercat, canvis en aspectos de les parades, si hi ha parades noves, doncs necesiten permís,…

S'han obert parades , s'han fet canvis importants?

Més que obrir hi ha hagut renúncies i trapazos. Estem en un període d'inflexió, hi ha incertesa en el futur (parlant del tema de la remodelació). També hi ha un problema amb la gent nova que agafa parades en el sentit que no tenen molta experiencia, i això influeix amb els clients.

De cara al futur hi ha previstes reformes al mercat?

La iniciativa deremodelació ha de surgir primerament dels propis comerciants. La directora fa treball de camp per informar-se. Seguidament es fa una proposta que despreés es presenta als venedors.

El nou servei de repartiment a domicil funciona tal com s'havia previst, la gent ha acollit bé la iniciativa?

El servei a domicili està funcionant molt bé sobretot amb la gent gran que viu en vivendes sense ascensor. També s'ha proposat per intentar minimitzar els problemas de comunicació que actualment té el barri degut a les obres de la RENFE que s'esan duent a terme. Les compres es poden fer per telèfon, on-line, o bé es fa la compra al mercat i es demana que es porti a casa.

Els servei el porten nois amb deficiencia, per aquest motiu el pagament es fa amb tarjeta i no en efectiu. Tot això comporta un cost fix a tots els venedors i cada client paga 2.50 € en cada transport.

El mercat s'ha d'adaptar als nous temps perque s'ha de competir amb la resta d'establiments propers que es dediquen a la venta d'aliments i a més a més ofereixen una oferta de productes més amplia. Per això el mercat necesita un canvi en diversos aspectes, a més de la reforma que precisa.

Quina són les franges d'edat que realitzen més compres al mercat?

En general, l'afluència durant la setmana és majoritariament de persones grans, ja jubilades, que degut a la major disponiblitat de temps es poden permetre anar al mercat pel matí. La gent més jove sol venir a comprar el cap de setmana, és a dir, divendres a la tarda i dissabtes al matí. Es solen fer activitats de reclam per a que la gent s'apropi al mercat, com ara carnestoltes infantils, amb força afluencia de criatures,

5. PRESA DE DADES

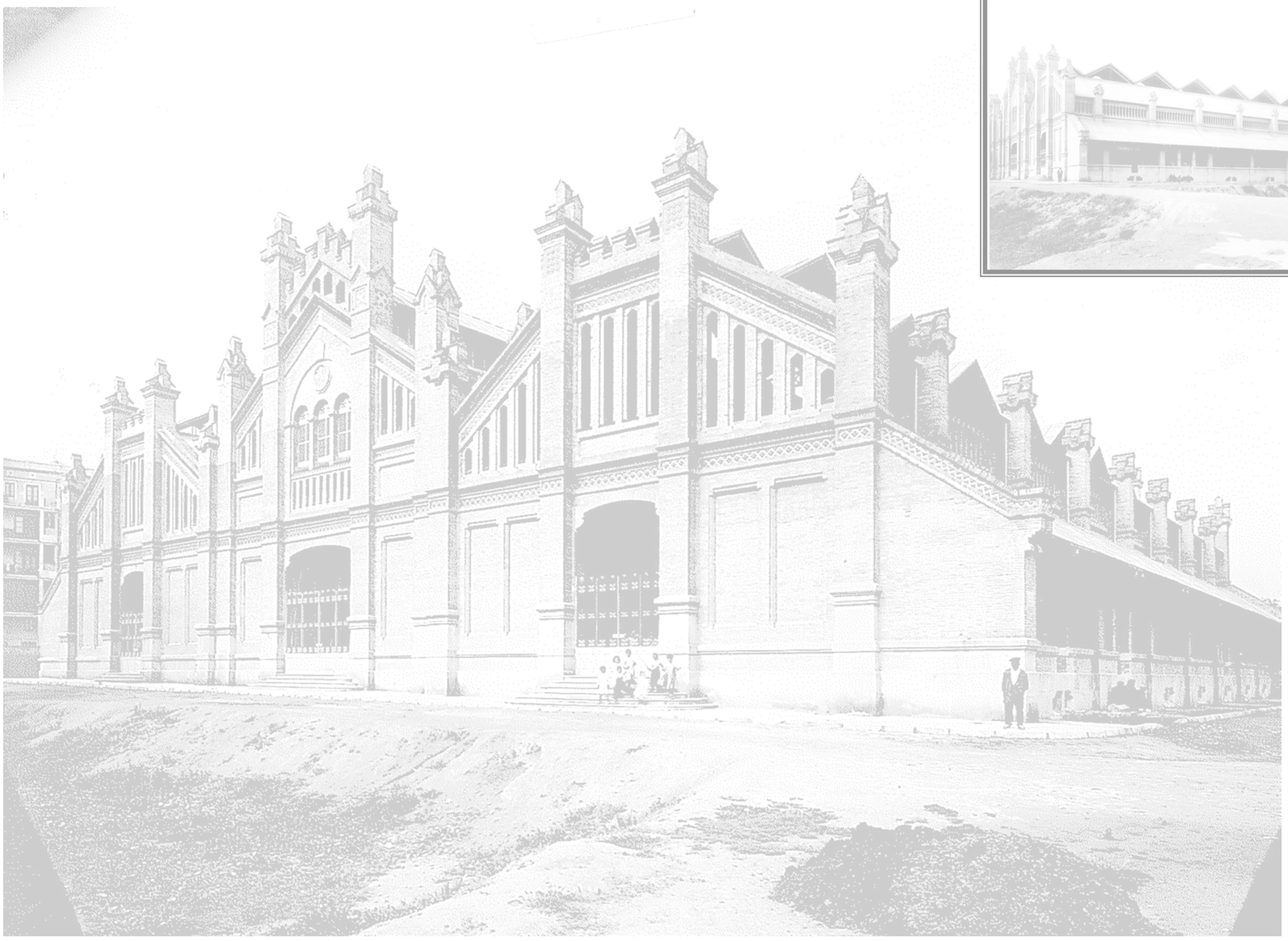

5.1 Antecedents

Des de les primeres idees de projecte, teníem clar que ens atreia la possibilitat de poder fer un aixecament arquitectònic d'algun edifici interessant de la ciutat de Barcelona.

En un principi havíem pensat de fer l'aixecament de la Casa Macaya de'n Puig i Cadafalch, però al demanar permís per poder fer la presa de dades, ens van dir que l'edifici estava tancat al públic, i només podríem accedir-hi en moments molt puntuals. Això ens va fer desistir de la nostra primera idea. Al reunir-nos amb el nostre tutor, ens va proposar fer l'aixecament d'algun mercat municipal. La idea ens va agradar donat que molts mercats de la ciutat són d'estil modernista, igual que la nostra primera proposta.

Així doncs, ens vam posar a fer la recerca dels mercats més interessants. En vam visitar uns quants i finalment en vam triar dos finalistes: el Mercat de la Llibertat i el Mercat de Sants. La decisió final cap al Mercat de Sants va estar motivada per dos fets importants: per una banda les dimensions del mercat, tant ens superfície com en alçada, feien que la proposta fos més interessant de cara a desenvolupar-ho entre dos persones; i per altra banda el fet sentimental de la relació amb el barri, on avantpassats nostres havien viscut i fins hi tot hi havia tingut parada de venta de verdures i fruites. Per tant, l'elecció va ser fàcil.

5.2 Començament

El primer pas que vam fer va ser informar-nos de quins permisos havíem de tenir per poder treballar al mercat. El tutors ens va proposar que comencéssim per parlar amb l'Institut municipal de mercats, i va ser allí on ens van fer un permís de filmació a través del qual quedàvem autoritzats per poder prendre fotografies del mercat.

Acte seguit, ens vam dirigir al mercat per poder parlar amb la Maria Josep Manlleu, directora del mercat, per assabentar-la del propòsit del nostre treball. Ella ens va informar de tot allò que vam necessitar, i ens va situar el mercat en el passat, present i futur.

Al mateix temps ens va dirigir cap al senyor Eleuteri Galinsoga, president de l'Associació de Concessionaris del Mercat de Sants, i propietari d'una de les cansaladeries que romanen al mercat des de la seva inauguració. Ell ens va facilitar, també, tot tipus d'informació que ens manqués.

A més a més del suport humà també vàrem necessitar l'ajuda de les institucions i arxius que disposem a la ciutat.

Es va consultar l'Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc, on molt amablement ens van proporcionar tot de documentació, noticies, etc relacionada amb el mercat i el seu entorn. També es va visitar l'Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Barcelona, allí vam tenir accés a plànols originals de l'arquitecte i informació escrita. L'Institut municipal de Mercats ens va facilitar una planta antiga del mercat. A banda de tot això, s'ha fet recerca per internet i en biblioteques.

5.3 Presa de dades. Aixecament.

Les primeres visites al mercat només tenien la finalitat d'acostumar-nos a l'espai del mercat, descobrir tots els seus racons i realitzar tantes fotografies com fos possible, això ens permetria fer un anàlisi general del mercat i la seva estructura, a la vegada que ens teníem la possibilitat de fixar-nos en cada un dels detalls singulars d'aquest. Així vam estar un més fins que no vàrem tenir una idea complerta del mercat.

Cal dir que durant la presa de dades vam tenir un parell d'entrebancs. Primer, degut als nostres horaris de treball, només podíem prendre mides interiors divendres de 16 a 18 hores i dissabtes de 8 a 14 hores. Això va suposar un gran inconvenient ja que eren les hores de màxima afluència de compradors al mercat. Per aquest mateix motiu, vam haver de donar explicacions a molts comerciants que es preocupaven pel treball que estàvem fent (cal explicar que el mercat està necessitat d'una actuació rehabilitació i remodelació important). Llavors ens reservaven els diumenges per les mides exteriors ja que la zona del voltant del mercat estava més tranquil·la al no haver comerços oberts i el trànsit era gairebé nul. I segon, la sorpresa que, després de l'estiu de l'any passat, i sense previ avís de ningú, ens vam trobar tota la coberta tapada amb una xarxa per evitar el despreniment dels taulons de fusta que cobreixen tot el mercat i que degut al deteriorament que aquest pateix, havien començat a despendre's.

Deixant a banda aquests inconvenients, la presa de dades va començar per fer un primer anàlisi de l'estructura del mercat. Així doncs, es van traçar uns eixos estructurals al mercat i es va ajustar a les mides reals la planta que ens havien facilitat.

En la mesura del possible intentàvem anar comprovant mides interiors amb les exteriors, per assegurar-nos que no hi havia cap error de cotes. Així doncs, de mica en mica, anàvem configurant les plantes definitives.

Pel que fa a les alçades, el treball va ser una mica més dificultós, ja que com s'ha esmentat abans, teníem tota la coberta tapada. Ens vam valer de les mides preses en exterior, d'unes fotografies preses amb anterioritat al cobriment i dels plànols originals, ja q prendre mides amb el làser era impossible, degut a que el lector s'entrebancava amb la xarxa i no podíem refiar-nos que la mida que llegíem fos la correcta. Amb l'ajut de les fotografies i sabent la dimensió del maó i la junta, es va fer un càlcul de quants maons hi havia i l'alçada bastant aproximada de cada punt de la coberta.

Per fer-nos una millor idea de la coberta, des de l'interior, vam pujar al despatx de direcció situat en l'altell al carrer Sant Jordi. I establint contacte amb un veí d'un pis dels del voltant de la plaça, vam poder pujar al terrat de l'immoble, per poder prendre unes fotografies de la coberta que ens van ser de gran ajut per poder comprendre millor l'estructura d'aquesta.

Els estris utilitats per a fer l'aixecament

arquitectònic han estat: metro metàl·lic de 5 m (per mesurar parades i amples de passadissos, detalls, ...), cinta mètrica de 25 m (per a prendre cotes a origen, les mides interiors d'estructura, les mides exteriors de parades, ...), medidor làser (per pendre cotes d'alçades, i mides totals), càmara fotogràfica, nivell làser (per mesurar el desnivell del carrer).

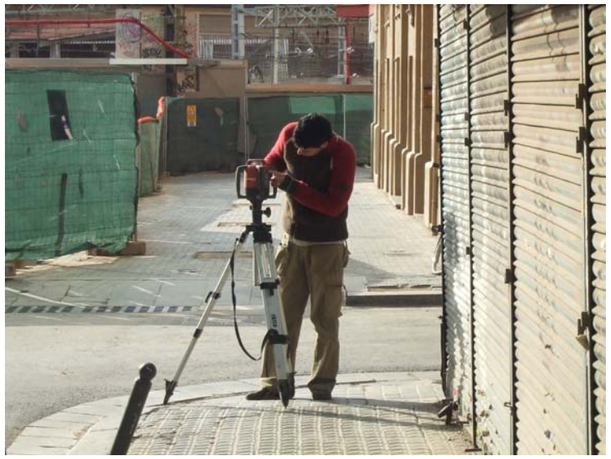

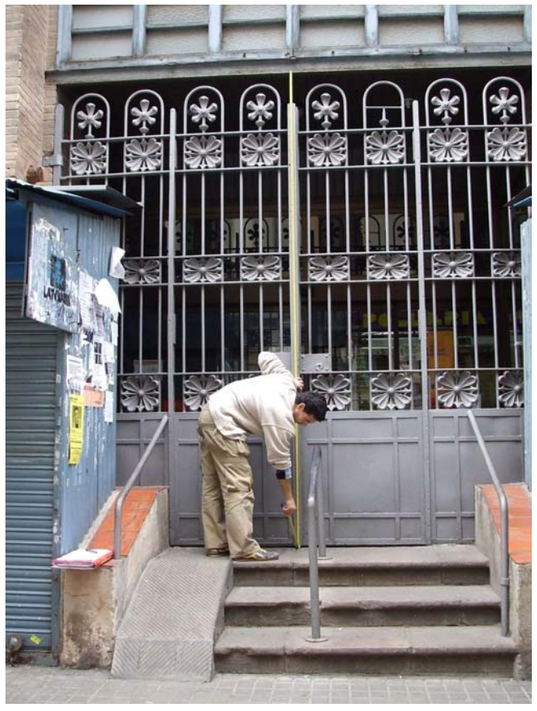

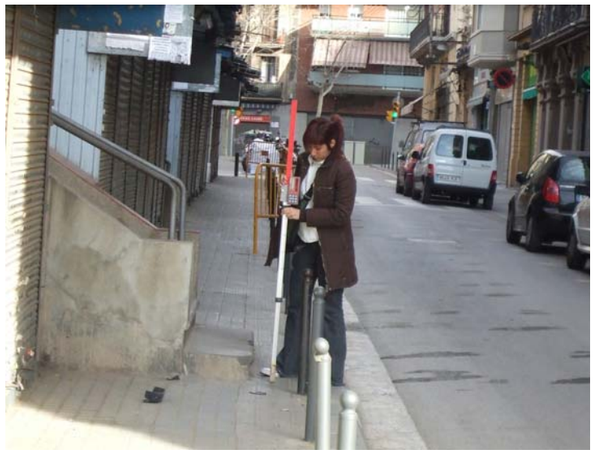

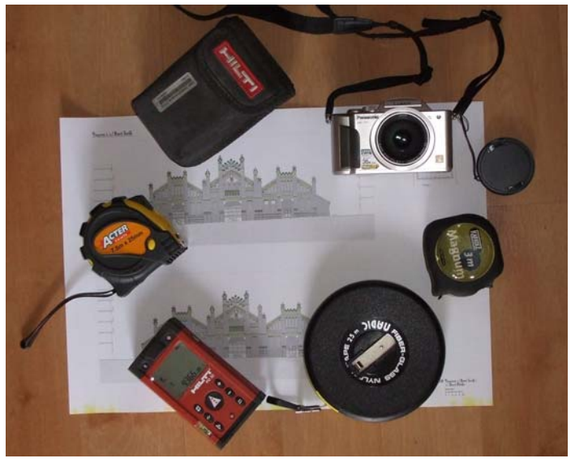

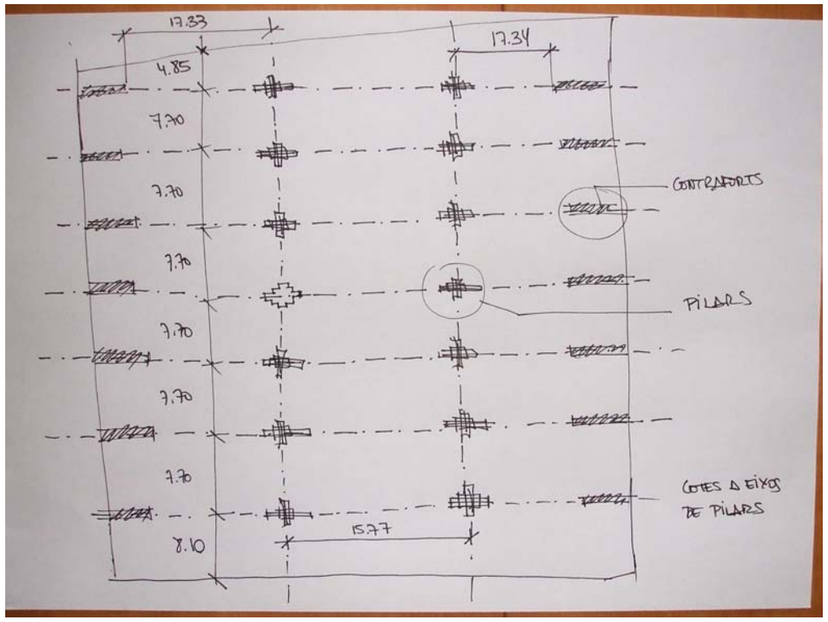

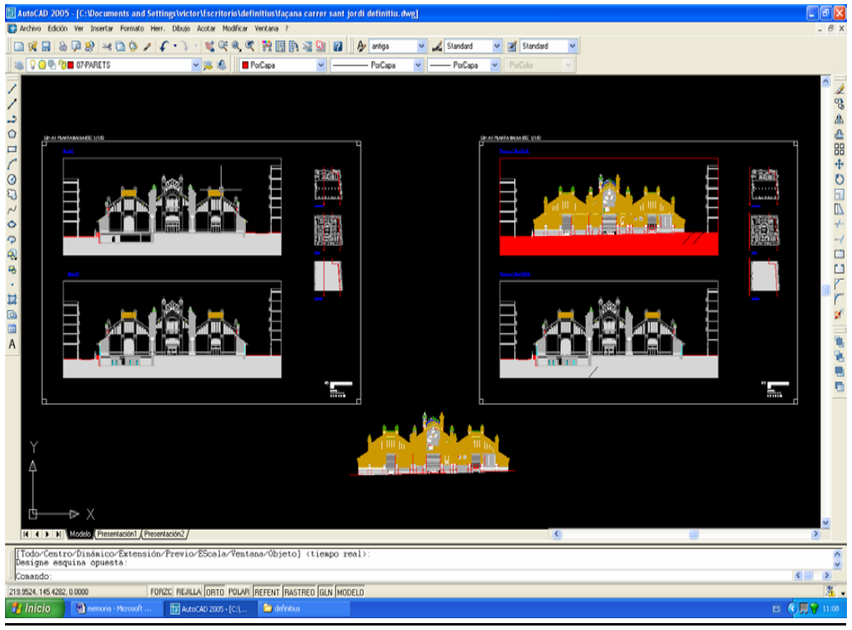

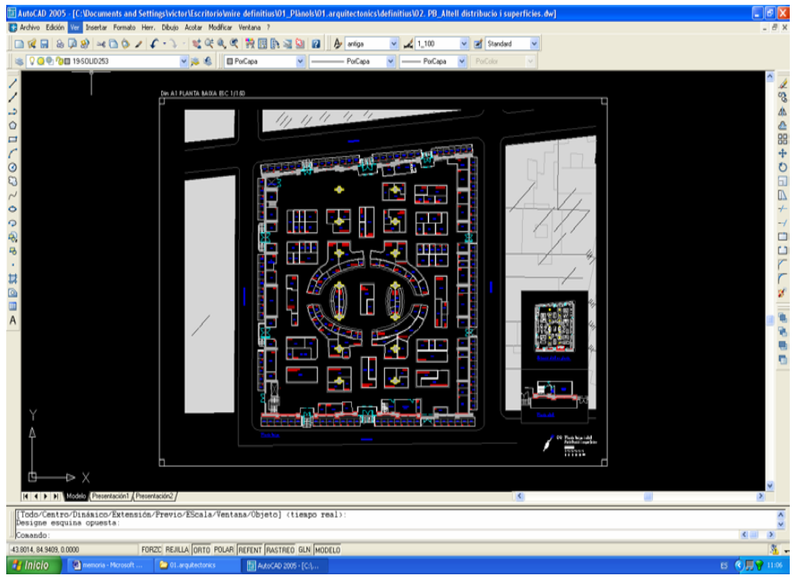

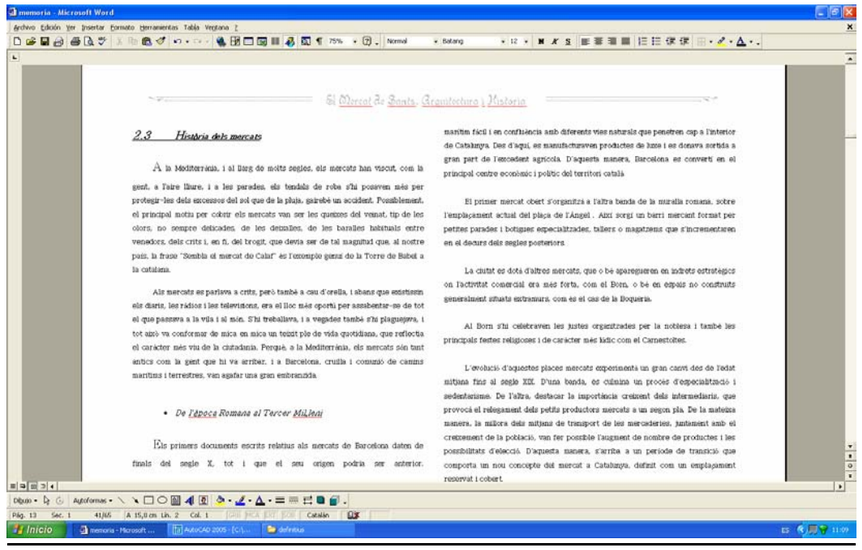

El treball va començar amb la presa de dades mitjançant croquis a mà alçada i fotografies. Després es van utilitzar els programes informàtics següents: AutoCAD 2005, Word i Photoshop

5.4 Finalització

A mida que anàvem avançant els plànols les nostres visites al mercat s'anaven centrant cada cop més en els petits detalls, podent aprofundir cada cop més en aspectes més concrets, com ara les ceràmiques de les façanes, els detalls de ferro forjat, etc. Era a l'hora de dibuixar que ens adonàvem que ens faltava una mida o altra per acabar de perfeccionar els nostres dibuixos Així, fins que vam donar tots els plànols per definitius.

6. MEMORIA GRÀFICA

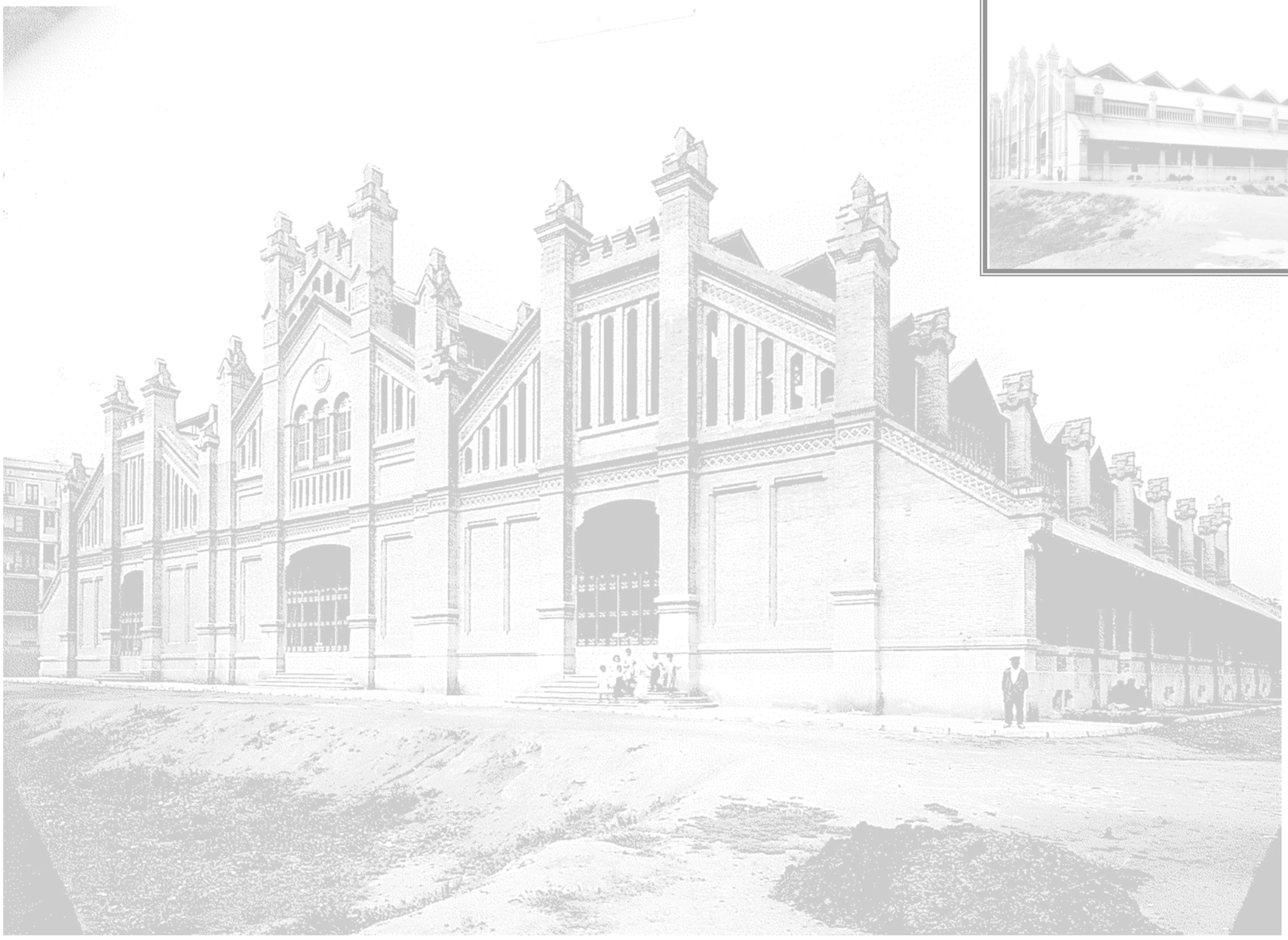

7. MEMÒRIA FOTOGRÀFICA

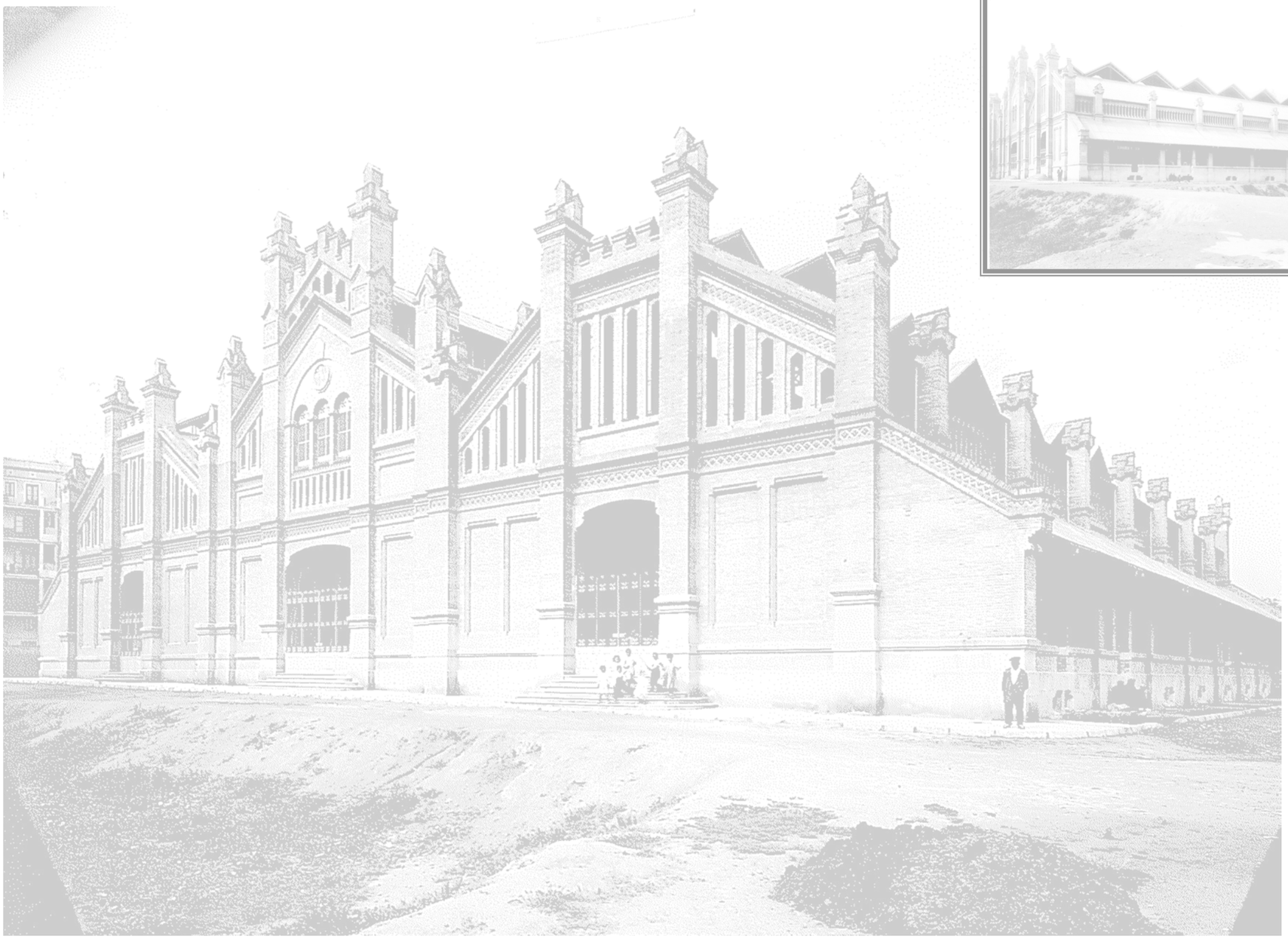

Fotografies de l'exterior

Detall baixants de coberta

Detall ceràmica de façana

Detall ceràmica de façana

Detall finestral de coberta

Vista aèria de la façana c/Sant Jordi

Vista aèria de la façana c/Sant Jordi

Detall capitell de façana

Detall capitells en coberta

Trobada de coberta amb façana

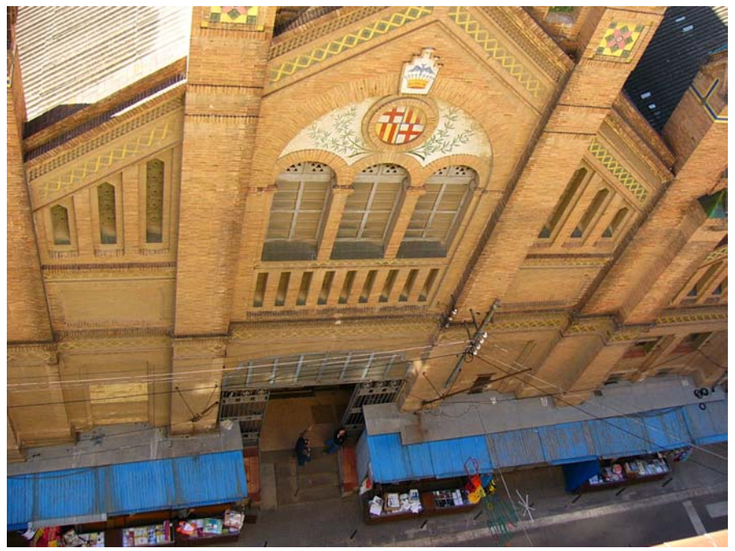

Vista aèria de façana c/ Sant Jordi

Accés des del c/ Càceres

Parades c/ Sant Medir

Parades c/ Sant Jordi

Parades c/ Sant Jordi

Parades c/ Sant Medir

Plaça d'Osca (antic mercat de pagesos)

Parades c/ Sant Jordi

Escales d'accés c/ Daoiz i Velarde

Façana c/ Daoiz i Velarde

Detall porta de forja

Fotografies de l'interior

Coberta nau lateral

Coberta nau central

Coberta nau lateral

Coberta nau central

Coberta nau lateral

Detall finestra de coberta

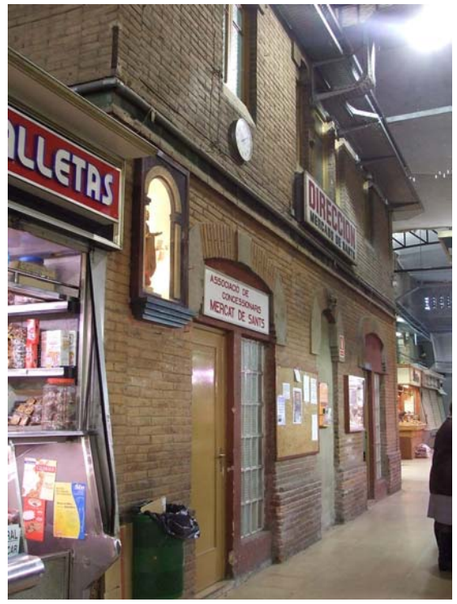

Oficina de direcció

Detall pilar

Fotografies de parades

Parada de venta de galetes i dolços

Vista aèria de les parades

Cansaladeria

Parada de fruites i verdures

Repartiment a domicili

Parada de peix

Fotografies del soterrani

Contenidors d'escombraries

Accés a soterrani

Magatzems dels venedors

Cambres frigorífiques

Llibre de registre de venedors

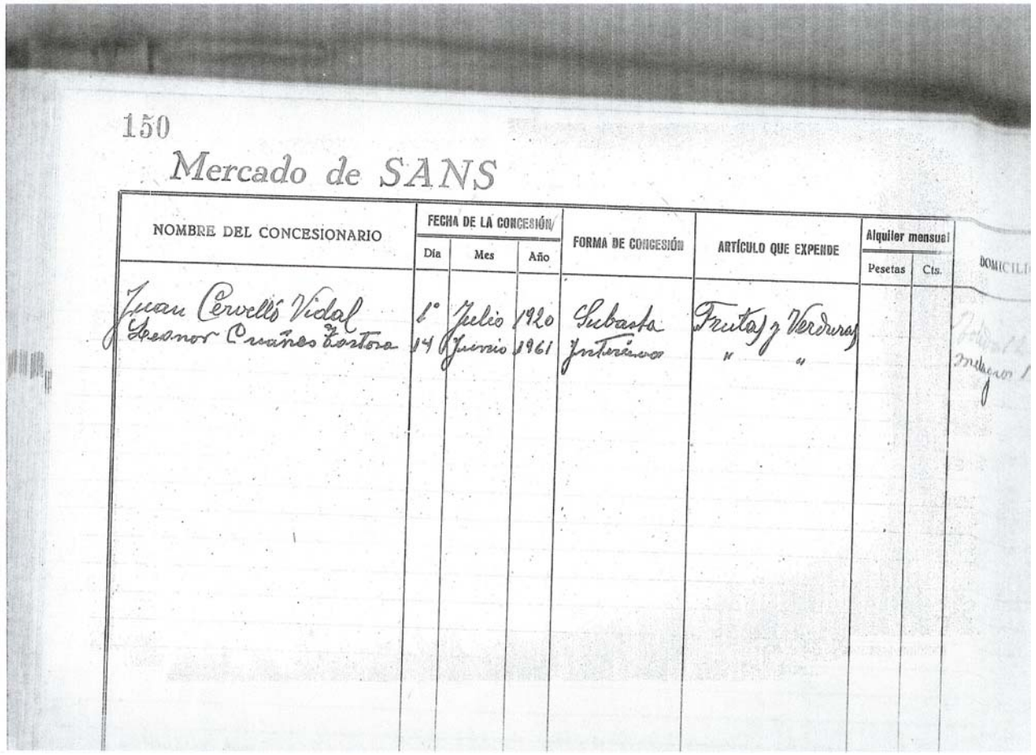

150

Mercado de SANS

NOMBRE DEL CONCESIONARIO	FECHA DE LA CONCESIÓN/ Día	Mes	Año	FORMA DE CONCESIÓN	ARTÍCULO QUE EXPENDE	Alquiler mensual Pesetas	Cts.	DOMICILIO
Juan Cervelló Vidal Leonor Cruañes Tortosa	1° 14	Julio Junio	1920 1961	Subasta Intestado	Frutas y Verduras " "			

Full del registre de propietaris de parades
(Joan Cervelló Vidal – rebesavi de Mireia Vàzquez)

8. ANNEXES

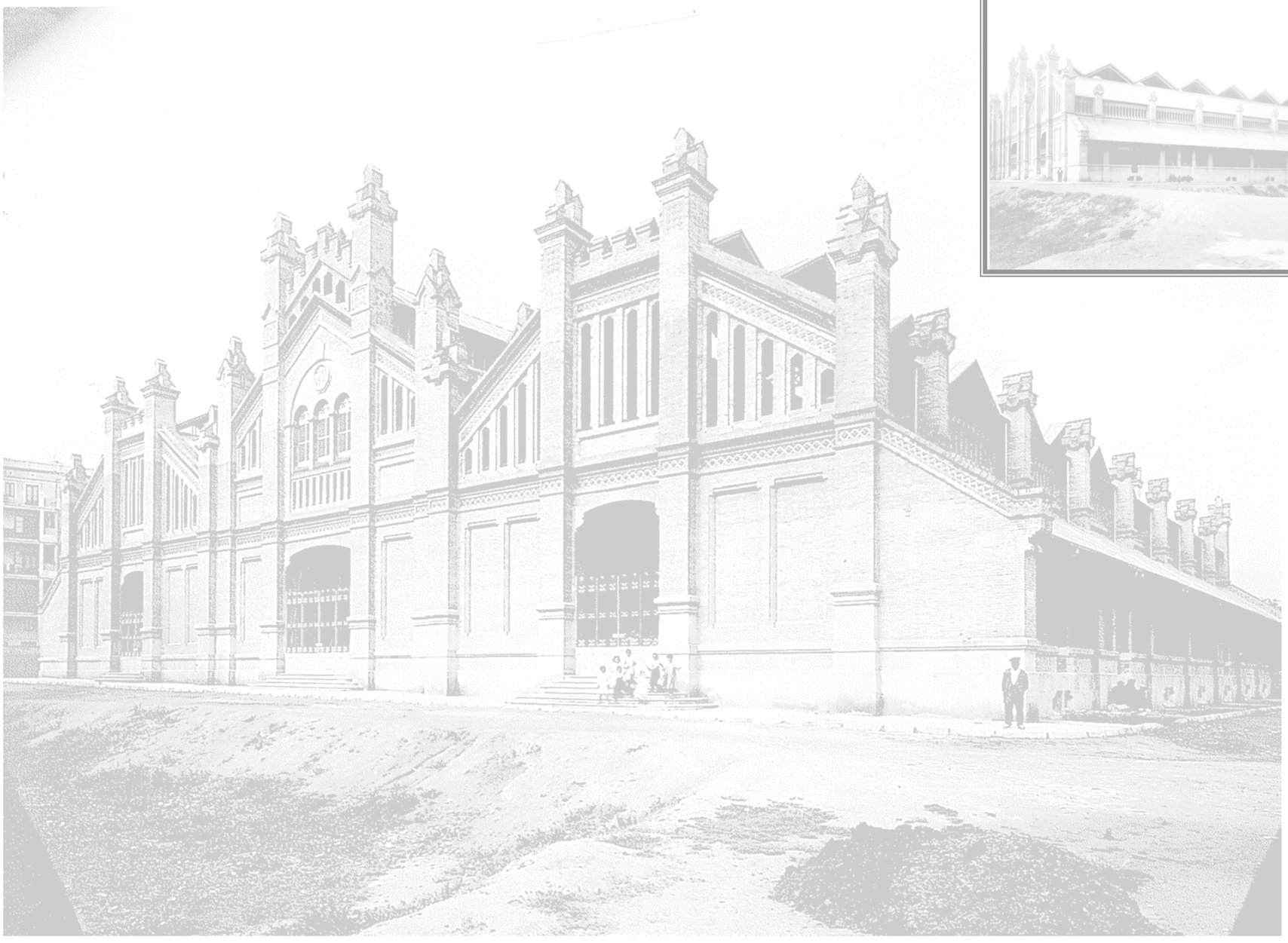

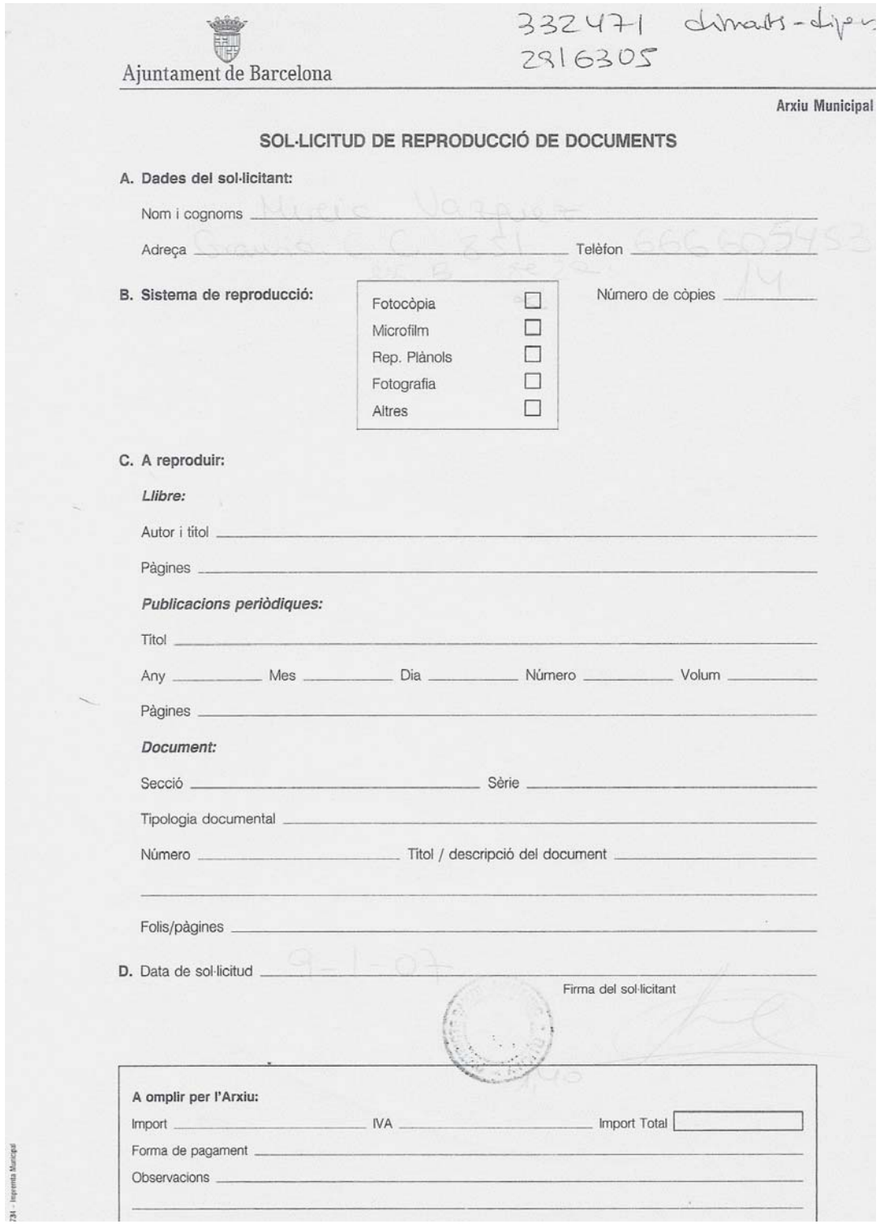

Ajuntament de Barcelona

Arxiu Municipal

SOL·LICITUD DE REPRODUCCIÓ DE DOCUMENTS

A. Dades del sol·licitant:

Nom i cognoms

Adreça Telèfon

B. Sistema de reproducció:

- Fotocòpia ☐
- Microfilm ☐
- Rep. Plànols ☐
- Fotografia ☐
- Altres ☐

Número de còpies

C. A reproduir:

Llibre:

Autor i títol

Pàgines

Publicacions periòdiques:

Títol

Any Mes Dia Número Volum

Pàgines

Document:

Secció Sèrie

Tipologia documental

Número Títol / descripció del document

Folis/pàgines

D. Data de sol·licitud

Firma del sol·licitant

A omplir per l'Arxiu:

Import IVA Import Total

Forma de pagament

Observacions

Sol·licitud de reproducció de documents Arxiu Municipal Administratiu

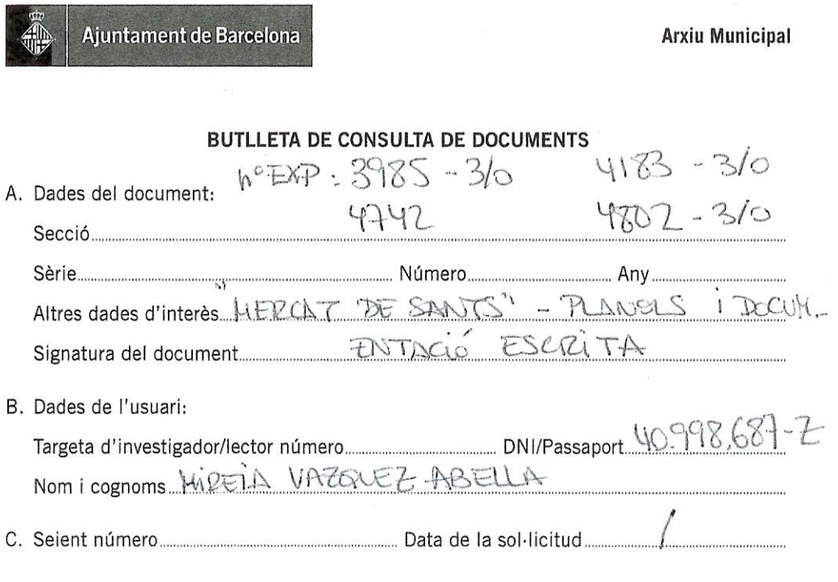

Ajuntament de Barcelona

Arxiu Municipal

BUTLLETA DE CONSULTA DE DOCUMENTS

A. Dades del document:

Secció

Sèrie Número Any

Altres dades d'interès

Signatura del document

B. Dades de l'usuari:

Targeta d'investigador/lector número DNI/Passaport

Nom i cognoms

C. Seient número Data de la sol·licitud

Butlleta de consulta Arxiu Municipal Administratiu

Ajuntament de Barcelona
Arxiu Administratiu
Bisbe Caçador, 4
El sol·licitant és compromet a no fer u
ús comercial de les reproduccion
lliurades i l'Arxiu s'eximeix de qualseve
responsabilitat sobre la vulneració de l
propietat intel·lectual i drets d'autors

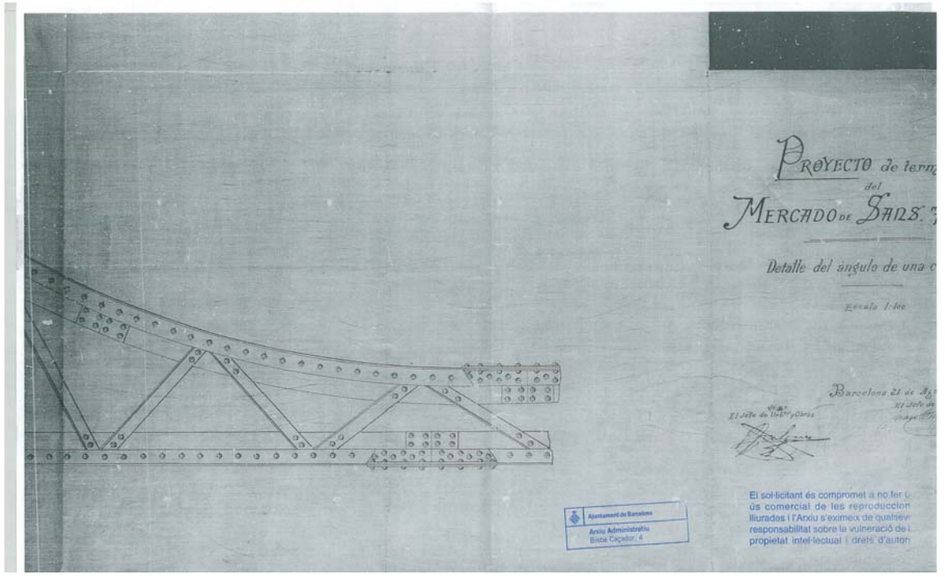

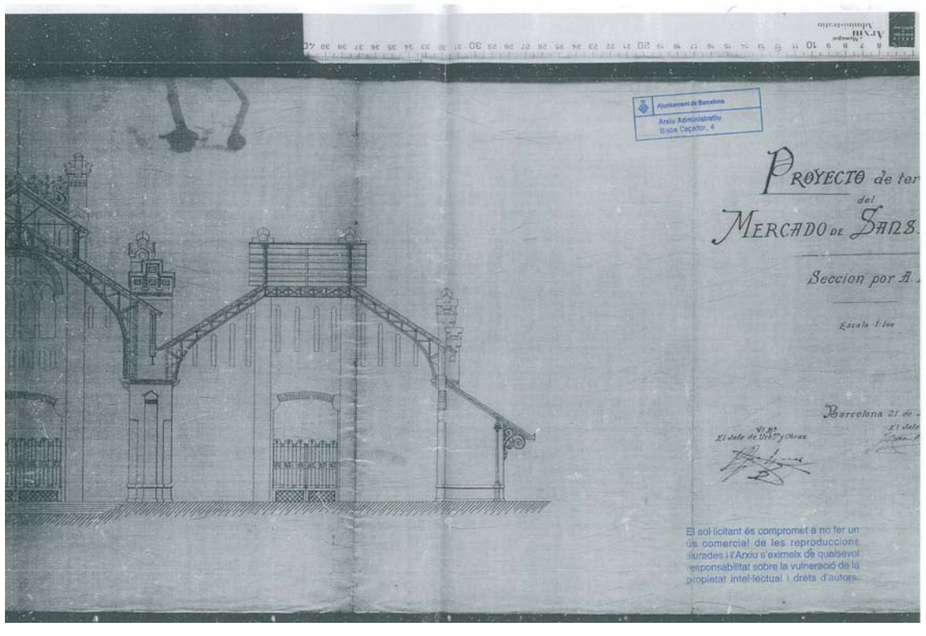

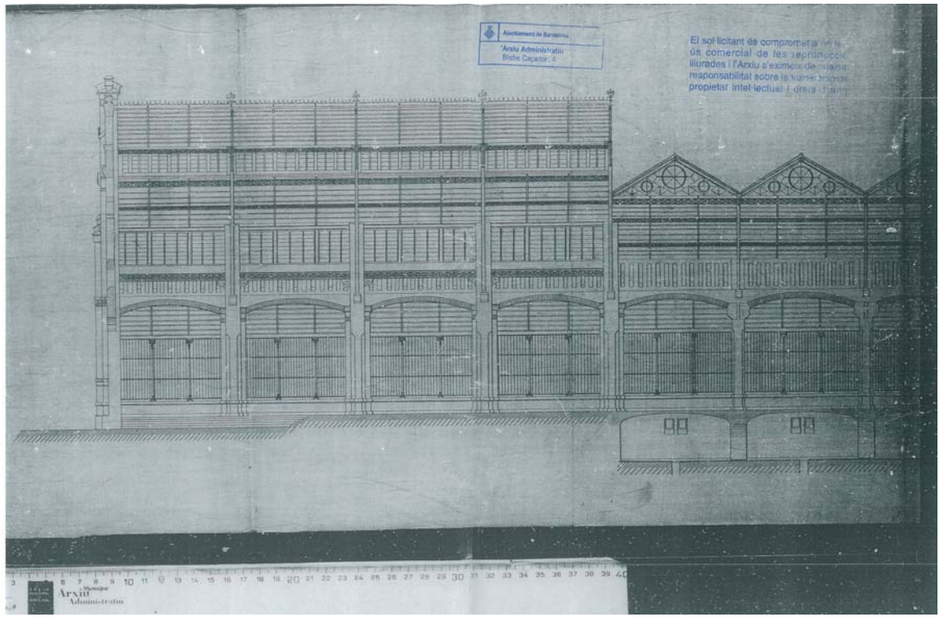

Plànols originals de l'arquitecte obtinguts a l'Arxiu Municipal Administratiu

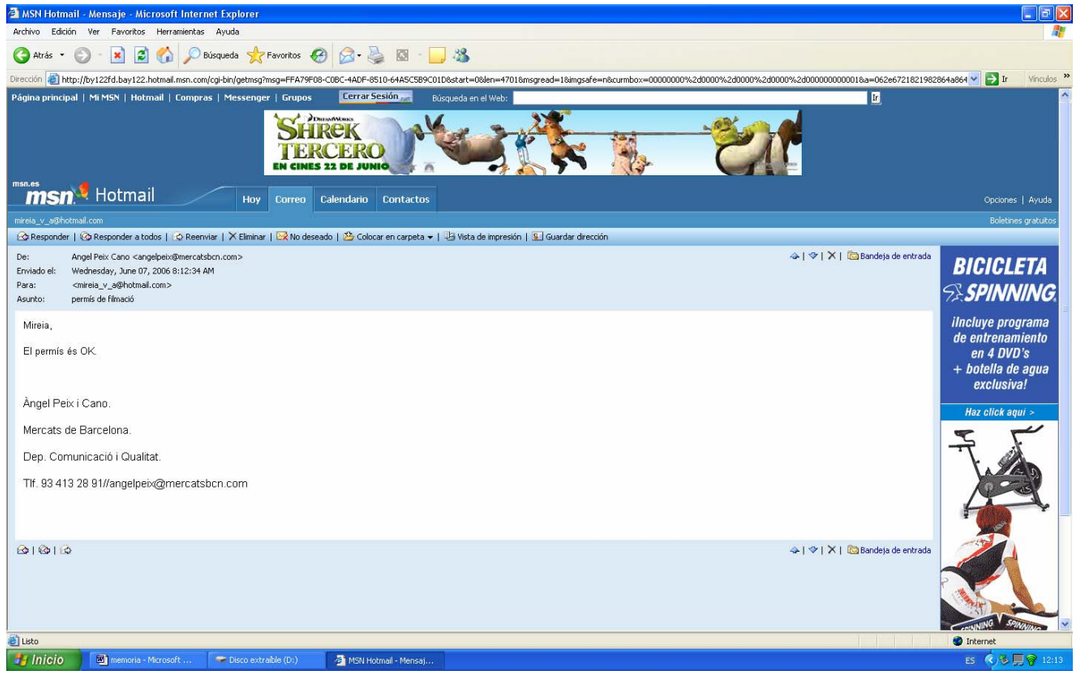

Correu electrònic amb el permís de filmació de l'Institut de Mercats

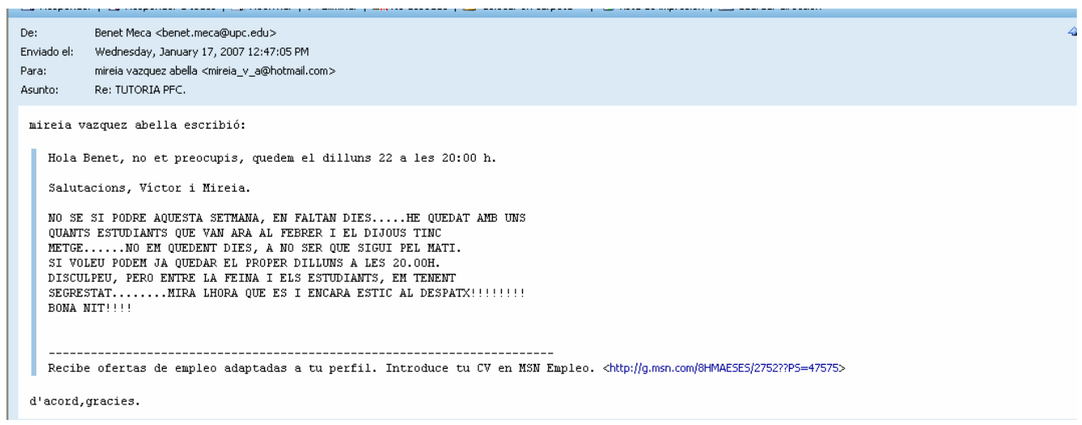

De: Benet Meca <benet.meca@upc.edu>
Enviado el: Wednesday, January 17, 2007 12:47:05 PM
Para: mireia vazquez abella <mireia_v_a@hotmail.com>
Asunto: Re: TUTORIA PFC.

mireia vazquez abella escribió:

> Hola Benet, no et preocupis, quedem el dilluns 22 a les 20:00 h.
>
> Salutacions, Víctor i Mireia.
>
> NO SE SI PODRE AQUESTA SETMANA, EN FALTAN DIES.....HE QUEDAT AMB UNS
> QUANTS ESTUDIANTS QUE VAN ARA AL FEBRER I EL DIJOUS TINC
> METGE.....NO EM QUEDENT DIES, A NO SER QUE SIGUI PEL MATI.
> SI VOLEU PODEM JA QUEDAR EL PROPER DILLUNS A LES 20.00H.
> DISCULPEU, PERO ENTRE LA FEINA I ELS ESTUDIANTS, EM TENENT
> SEGRESTAT.....MIRA LHORA QUE ES I ENCARA ESTIC AL DESPATX!!!!!!!!
> BONA NIT!!!!
>
> ---
> Recibe ofertas de empleo adaptadas a tu perfil. Introduce tu CV en MSN Empleo. <http://g.msn.com/8HMAESES/2752??PS=47575>

d'acord,gracies.

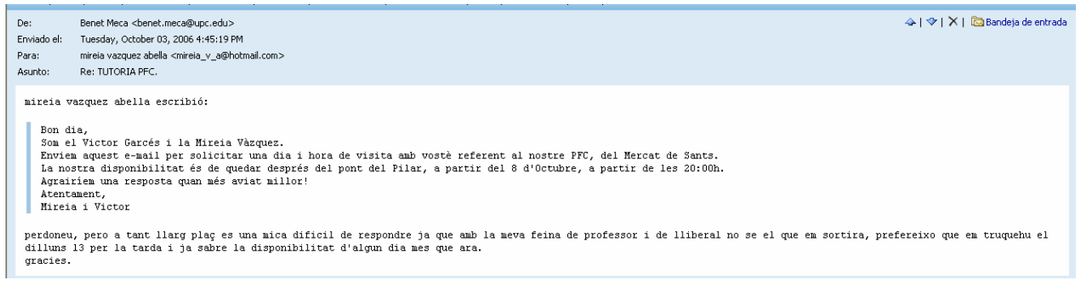

De: Benet Meca <benet.meca@upc.edu>
Enviado el: Tuesday, October 03, 2006 4:45:19 PM
Para: mireia vazquez abella <mireia_v_a@hotmail.com>
Asunto: Re: TUTORIA PFC.

mireia vazquez abella escribió:

> Bon dia,
> Som el Victor Garcés i la Mireia Vàzquez.
> Enviem aquest e-mail per solicitar una dia i hora de visita amb vostè referent al nostre PFC, del Mercat de Sants.
> La nostra disponibilitat és de quedar després del pont del Pilar, a partir del 8 d'Octubre, a partir de les 20:00h.
> Agrairiem una resposta quan més aviat millor!
> Atentament,
> Mireia i Victor

perdoneu, pero a tant llarg plaç es una mica difícil de respondre ja que amb la meva feina de professor i de lliberal no se el que em sortira, prefereixo que em truquehu el dilluns 13 per la tarda i ja sabre la disponibilitat d'algun dia mes que ara.
gracies.

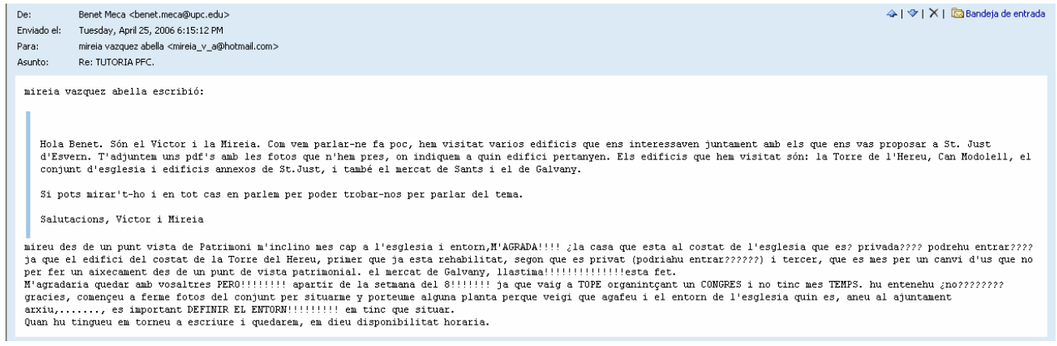

De: Benet Meca <benet.meca@upc.edu>
Enviado el: Tuesday, April 25, 2006 6:15:12 PM
Para: mireia vazquez abella <mireia_v_a@hotmail.com>
Asunto: Re: TUTORIA PFC.

mireia vazquez abella escribió:

> Hola Benet. Són el Víctor i la Mireia. Com vem parlar-ne fa poc, hem visitat varios edificis que ens interessaven juntament amb els que ens vas proposar a St. Just d'Esvern. T'adjuntem uns pdf's amb les fotos que n'hem pres, on indiquem a quin edifici pertanyen. Els edificis que hem visitat són: la Torre de l'Hereu, Can Modolell, el conjunt d'església i edificis annexos de St.Just, i també el mercat de Sants i el de Galvany.
>
> Si pots mirar't-ho i en tot cas en parlem per poder trobar-nos per parlar del tema.
>
> Salutacions, Víctor i Mireia

mireu des de un punt vista de Patrimoni m'inclino mes cap a l'esglesia i entorn,M'AGRADA!!!! ¿la casa que esta al costat de l'esglesia que es? privada???? podrehu entrar???? ja que el edifici del costat de la Torre del Hereu, primer que ja esta rehabilitat, segon que es privat (podriahu entrar??????) i tercer, que es mes per un canvi d'us que no per fer un aixecament des de un punt de vista patrimonial. el mercat de Galvany, llastima!!!!!!!!!!!!!esta fet.
M'agradaria quedar amb vosaltres PERO!!!!!!! apartir de la setmana del 8!!!!!!! ja que vaig a TOPE organintçant un CONGRES i no tinc mes TEMPS. hu entenehu ¿no???????
gracies, començeu a ferme fotos del conjunt per situarme y porteume alguna planta perque veigi que agafeu i el entorn de l'esglesia quin es, aneu al ajuntament arxiu,....., es important DEFINIR EL ENTORN!!!!!!!!! em tinc que situar.
Quan hu tingueu em torneu a escriure i quedarem, em dieu disponibilitat horaria.

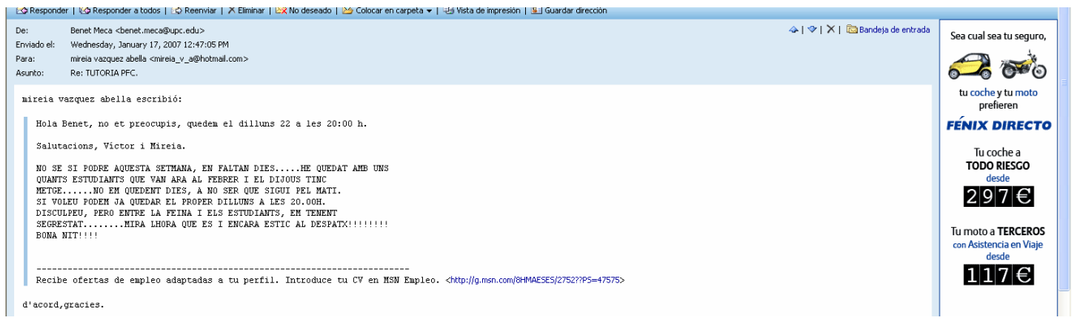

Correus electrònic amb conversacions amb el nostre tutor

9. CONCLUSIONS

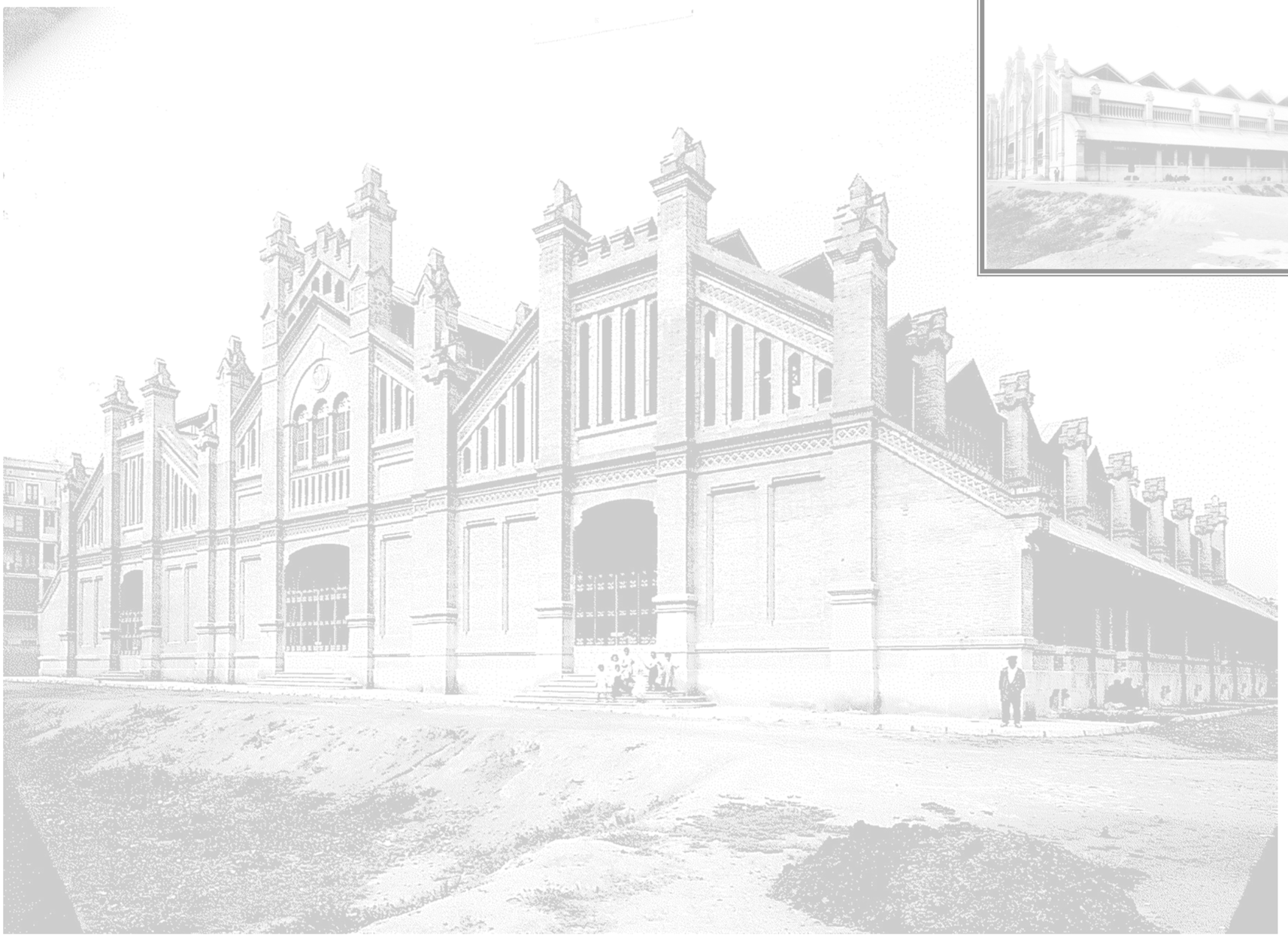

El Mercat de Sants ens evoca a temps passats, temps de revolucions, canvis i creixement. És un edifici contundent, sòlid, robust, però a la vegada ple de detalls per descobrir, que sovint queden a l'ombra de la primera imatge pesant d'aquest.

El que sorprèn és que, malgrat l'espectacularitat d'aquesta construcció, es troba en unes condicions no gaire òptimes. Això, juntament amb l'entorn del mercat, és a dir, els carrers que l'envolten, resten l'efecte impactant que hauria de tenir. Les mides reduïdes de l'emplaçament on es troba fan perdre la perspectiva fascinant de les seves façanes. De retruc de tota aquesta situació actual, se'n ressenteixen molts aspectes, ja que s'ha convertit en un mercat poc pràctic pel moment en que ens toca viure. Aquest entorn dificulta el pas de camions amb mercaderies i la circulació de cotxes també és difícil, si a més hi afegim el fet que no hi ha un aparcament per a clients. I no podem oblidar el tema de l'accessibilitat de compradors que van a peu, la majoria d'entrades tenen graons i això fa que el pas més favorable sigui pels accessos a peu pla. Això provoca una pèrdua d'establiments comercials en les zones més desfavorides.

És per tot això, que creiem que aquest mercat ha arribat a un nivell elevat d'obsoletisme., hi cal una reforma a consciència, no una simple "rentada de cara". S'han de pensar noves fòrmules de venta i altres serveis adequats a l'actualitat del barri. Aquesta necessitat queda evidenciada també a través de les inquietuds que ens mostraven els comerciants. Eren constants les aturades que havíem de fer per atendre els comerciants, que sentien curiositat pel treball que feiem, preocupant-se per si érem de l'Ajuntament i si el que estàvem fent era per la futura remodelació que sura en l'ambient del mercat. Tothom viu un moment d'incertesa, se senten comentaris de tot tipus, des de que faran fora la meitat de parades, fins a que tancaran el mercat.

El que tothom té clar és que ha arribat el moment d'un canvi. I aquest ens portarà cap al futur del Mercat de Sants, mercat tradicional i a la vegada modern i adaptat.

10. AGRAÏMENTS

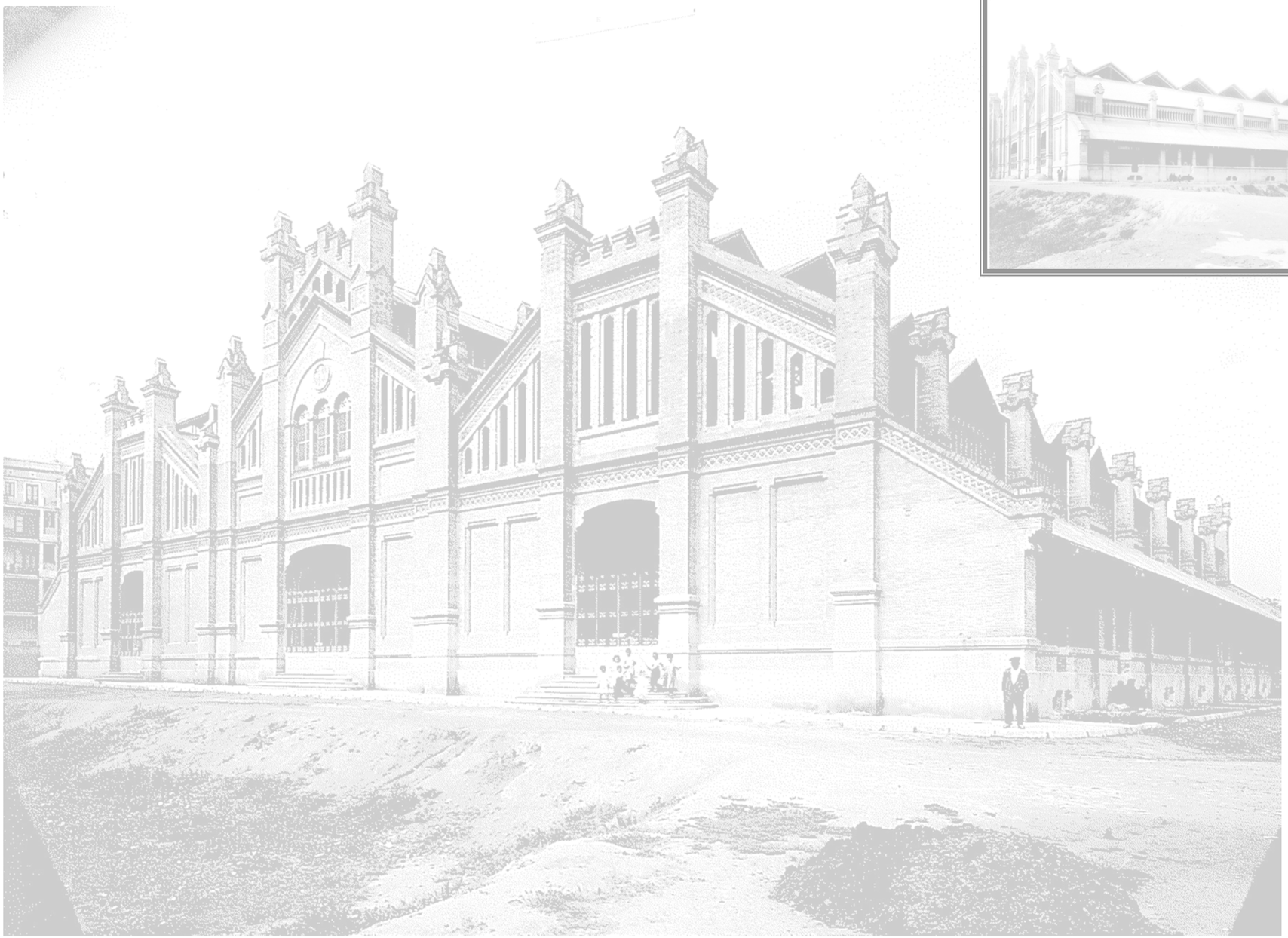

Primerament, voldriem agraïr tant a la Maria Josep Maneu, directora del mercat de Sant, com a Eleuterio Galinsoga, president de l'associació de comerciants, per la seva incalculàble ajuda i atenció cap a nosaltres i el projecte en si.

- Al nostre tutor, Benet Meca, per la seva ajuda en l'elaboració d'aquest treball.

- A tots els comerciants, que han tingut la paciència de veure'ns dissabte rere dissabte.

- A tots aquells que ens han prestat la seva ajuda, d'una manera o altre, ja sigui aportant-nos idees pel treball, com a realitzar-lo, com motivant-nos i donant-nos suport en els moments difícils: a les nostres families, Lourdes Garcia, Sergi Gargallo (A+G arquitectura), Miguel Muñoz, Miquel Olaya, Mònica Uscátegui, Laura Vàzquez, Luís i Mercè, ...

En definitiva, gràcies a tots per tot allò que ens heu aportat en cada moment.

11. BIBLIOGRAFIA

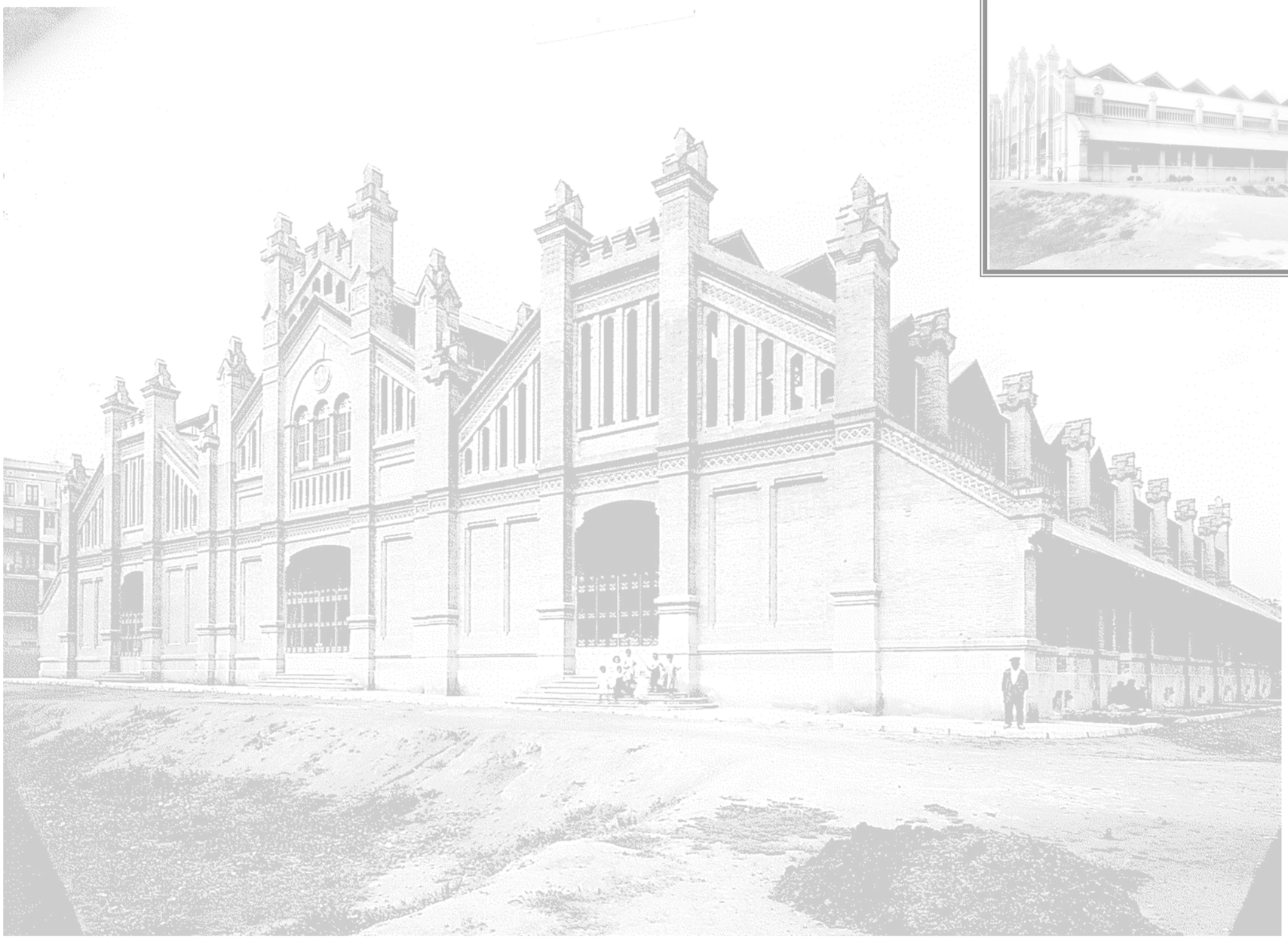

1. Pàgines web:

http://www.publicacions.bcn.es/bmm/2541/35ct_qc3.htm

http://www.bcn.es

http://www.bcn.es/mercatsmunicipals

http://www.mercatsbcn.es

http://www.tmb.es

http://www.bcn.es/arxiu/sants/welcome.html

http://www.qdq.es

http://www.mercatdelclot.com

2. Arxiu Municipal Administratiu

Microfilms i documentació original

Expedients nº 3985 – 3/0

nº 4183 – 3/0

nº 4741 – 3/0

nº 4802 – 3/0

Arxiu Municipal Administratiu

3. Arxiu Municipal del Districte de Sants

"Estudi per remodelar el Meract de Sants"

Autor: Institut Municipal de Mercats de Barcelona

"Conèixer el Districte de Sants – Els Mercats"

Autor: Jordi Ortega Robert / Margarida Tiell Riera / Núria Armentao Oller

Edició: Districte de Sants-Montjuïc. Ajuntament de Barcelona

"El comerç de Sants"

Edició: Ajuntament de Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1988

"Estudi històric de 100 edificis dels barris de Sants i Hostafrancs"

Autor: Lluís M. Bou / Francesc Caballé/ Eva Gimeno / Gerard Nahan

Edició: Museu d'Historia de la ciutat, 1991

" Els Mercats de Barcelona"

Autors: Danielle Provansal / Melba Levick

Edició: Ajuntamet de Barcelona

"Sants, Hostafrancs, La Bordeta itinerari per tres barris de Barcelona"

Autor: Joseph M. Vilarrubia Estrany

Edició: La Busca

4. Retalls de diaris

Obtinguts de l'Arxiu Municipal del Districte de Sants, i de les revistes del barri.

Arxiu del Districte